

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Vodič o članu 7. Evropske konvencije o ljudskim pravima

Kažnjavanje samo na osnovu zakona:
načelo da se samo zakonom može definisati
krivično djelo i propisati kazna

Ažurirano 31. avgusta 2025.

Pripremio Sekretarijat. Ne obavezuje Sud.

Molimo izdavače ili organizacije koji žele da prevedu i/ili da reproduciraju cjelokupni izvještaj ili neki njegov dio u obliku štampane ili elektronske publikacije da popune obrazac za kontakt: [zahtjev za reprodukciju ili ponovno objavljivanje prevoda](#) kako bi dobili informacije o postupku davanja dozvole za objavljivanje.

Ako želite da znate na kojim se prevodima Vodiča kroz sudsku praksu trenutno radi, pogledajte spisak [prevoda u pripremi](#).

Ovaj Vodič je izvorno napisan na francuskom jeziku. Redovno se ažurira, a posljednje ažuriranje je izvršeno 31. avgusta 2025. Može podlijevati uredničkoj reviziji.

Vodiči kroz sudsku praksu mogu se preuzeti na adresi <https://ks.echr.coe.int>. Za najnovije podatke o publikacijama pratite nalog Suda na X-u na adresi https://x.com/ECHR_CEDH.

Ovaj prevod je objavljen u dogovoru sa Vijećem Evrope i Evropskim sudom za ljudska prava. Isključivu odgovornost za njega snosi prevodilačka agencija Alkemist d.o.o. © Vijeće Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2025.

Sadržaj

Napomena čitaocima	4
I. Uvod.....	5
II. Opseg	6
A. Pojam „utvrđivanja odgovornosti”	6
B. Pojam „krivičnog djela”	6
C. Pojam „prava”	7
D. Pojam „kazne”	7
1. Opšta razmatranja	7
2. Razlika između materijalnog krivičnog prava i procesnog prava	10
3. Mora se povući razlika između „kazne” i njenog izvršenja	11
4. Veze sa ostalim odredbama Konvencije i njenim Protokolima	12
III. Načelo da se samo zakonom može definisati krivično djelo i propisati kazna	13
A. Dostupnost.....	14
B. Predvidivost.....	14
1. Opšta razmatranja	14
2. Pravno tumačenje: pojašnjenje zakonskih pravila	16
3. Poseban slučaj sukcesije država	18
4. Poseban slučaj univerzalne krivične nadležnosti države i važećih domaćih zakonskih propisa	19
IV. Načelo zabrane retroaktivne primjene krivičnog prava	20
A. Opšta razmatranja	20
B. Produžena krivična djela.....	21
C. Recidivizam.....	22
V. Načelo retroaktivne primjene povoljnijeg krivičnog zakona	23
VI. Član 7. stav 2: opšta načela zakona kojeg priznaju civilizirani narodi	25
VII. Mjere koje je Sud naveo u predmetima kršenja člana 7. Konvencije	26
Lista citiranih predmeta	27

Napomena čitaocima

Ovaj Vodič dio je serije Vodiča kroz sudsku praksu koje objavljuje Evropski sud za ljudska prava (u daljnjem tekstu: „Sud“, „Evropski sud“, „Sud u Strazburu“) kako bi obavijestio pravnike o temeljnim presudama i odlukama koje je Sud u Strazburu donio. U ovom Vodiču analizira se i sažima sudska praksa po članu 7. Evropske konvencije o ljudskim pravima (u daljnjem tekstu: „Konvencija“ ili „Evropska konvencija“). Čitaoci će u ovom Vodiču naći ključna načela u datoj oblasti i sve mjerodavne presedane.

Citirana sudska praksa izabrana je među ključnim, važnim i/ili nedavno donesenim presudama i odlukama.*

Presude i odluke Suda ne služe da bi se odlučivalo samo o predmetima koji su mu podneseni već da bi se općenito razjasnila, zaštitila i izradila pravila utvrđena Konvencijom, čime se doprinosi tome da države poštuju obaveze koje su preuzele kao strane ugovornice (*Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stav 154, 18. januara 1978, Serija A, br. 25 i, nedavno, *Jeronoviči protiv Latvije* [VV], br. 44898/10, stav 109, ESLJP 2016).

Zadatak sistema koji je uspostavljen Konvencijom jeste da u opštem interesu odlučuje o pitanjima javne politike, čime se unapređuju standardi zaštite ljudskih prava i proširuje sudska praksa u toj oblasti na cijelu zajednicu visokih strana potpisnica Konvencije (*Konstantin Markin protiv Rusije* [VV], 30078/06, stav 89, ESLJP 2012). Sud posebno ističe ulogu Konvencije kao „konstitutivnog instrumenta evropskog javnog reda“ u oblasti ljudskih prava (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [VV], br. 45036/98, stav 156, ESLJP 2005-VI i, nedavno, *N.D. i N.T. protiv Španije* [VV], br. 8675/15 i 8697/15, stav 110, 13. februara 2020).

Protokolom br. 15 uz Konvenciju nedavno je u Preambulu Konvencije dodato načelo supsidijarnosti. Ovo načelo „predviđa zajedničku odgovornost strana ugovornica i Suda“ u pogledu zaštite ljudskih prava, pri čemu domaće vlasti i sudovi moraju tumačiti i primjenjivati domaće pravo tako da se potpuno poštuju prava i slobode definisane Konvencijom i njenim Protokolima (*Grzęda protiv Poljske* [VV], stav 324).

Ovaj Vodič sadrži reference za ključne riječi za svaki navedeni član Konvencije i dodatnih protokola uz nju. Pravna pitanja koja se otvaraju u vezi sa svakim predmetom sažeta su u *Listi ključnih riječi*, odabranih iz rječnika termina preuzetih (uglavnom) direktno iz teksta Konvencije i njenih protokola.

Baza podataka HUDOC sudske prakse Suda omogućava pretraživanje po ključnim riječima. Pretraživanje po ključnim riječima omogućava pronalaženje grupa dokumenata sličnog pravnog sadržaja (obrazloženja i zaključci Suda u svakom predmetu rezimiraju se ključnim riječima). Ključne riječi za pojedinačne predmete mogu se pronaći klikom na tag „Case Details“ („Detalji predmeta“) u bazi podataka HUDOC. Detaljnije informacije o bazi podataka HUDOC i ključnim riječima možete naći u korisničkom priručniku „*HUDOC user manual*“.

* Citirana sudska praksa može biti na jednom ili oba službena jezika (engleski i francuski) Suda i Evropske komisije za ljudska prava. Osim ako nije drugačije naznačeno, sve reference se odnose na presude o meritumu koje je donijelo vijeće Suda. Skraćenica „(odl.)“ označava da je citat iz odluke Suda, a skraćenica „[VV]“ označava da je predmet razmatralo Veliko vijeće. Presude Vijeća koje nisu bile pravosnažne u trenutku objavljivanja ovog ažuriranog teksta označene su znakom (*).

I. Uvod

Član 7. Konvencije - Kažnjavanje samo na osnovu zakona

- „1. Niko se ne može smatrati krivim za krivično djelo nastalo činjenjem ili nečinjenjem koje nije predstavljalo krivično djelo u vrijeme izvršenja prema nacionalnom ili međunarodnom pravu. Isto tako, izrečena kazna neće biti teža od one koja se primjenjivala u vrijeme izvršenja krivičnog djela.
2. Ovaj član ne utječe na suđenje ili kažnjavanje bilo koje osobe koja je kriva za činjenje ili nečinjenje, ako je to djelo u vrijeme izvršenja predstavljalo krivično djelo prema općim pravnim načelima priznatim kod civiliziranih naroda..”

Ključne riječi baze podataka HUDOC

Nullum crimen sine lege (7-1) – *Nulla poena sine lege* (7-1) – Osuda (7-1) – Stroža kazna (7-1) – Krivično djelo (7-1) – Vrijeme predmetnog činjenja odnosno nečinjenja (7-1) – Retroaktivna primjena (7-1) – Krivično djelo (7-2) – Opšta pravna načela koja priznaju civilizirani narodi (7-2)

1. Garancija utvrđena u članu 7, a koja predstavlja suštinski element vladavine prava, zauzima istaknuto mjesto u sistemu zaštite Konvencije, a istaknuta je i činjenicom da nije dozvoljeno odstupanje od nje po osnovu člana 15. u vrijeme rata ili drugih oblika javne opasnosti. U skladu sa svojim predmetom i ciljem, treba se tumačiti i primjenjivati tako da osigura učinkovite zaštitne mjere od proizvoljnog krivičnog procesuiranja, osude i kažnjavanja ([S.W. protiv Ujedinjenog Kraljevstva](#), 1995, stav 34; [C.R. protiv Ujedinjenog Kraljevstva](#), 1995, stav 32; [Del Río Prada protiv Španije](#) [VV], 2013, stav 77; [Vasiliauskas protiv Litvanije](#) [VV], 2015, stav 153).
2. Član 7. Konvencije se ne ograničava na zabranu retroaktivne primjene krivičnog zakona na štetu optuženog. On također, u širem smislu, sadrži načela da se samo zakonom može definisati krivično djelo i propisati kazna (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) te da se krivični zakon ne smije opširno tumačiti na štetu optužene osobe, na primjer analogijom ([Vasiliauskas protiv Litvanije](#) [VV], 2015, stav 154; [Kokkinakis protiv Grčke](#), 1993, stav 52).

II. Opseg

A. Pojam „utvrđivanja krivice”

3. Član 7. se primjenjuje samo kada je utvrđeno da je osoba „kriva” za izvršenje krivičnog djela. On ne obuhvata samo krivična procesuiranja koja su u toku, na primjer (*Lukanov protiv Bugarske*, Odluka Komisije iz 1995), ili Odluka o ekstradiciji pojedinca (*X protiv Nizozemske*, Odluka Komisije iz 1976). Za potrebe Konvencije, ne može se izreći „osuda” osim ako nije utvrđeno u skladu sa zakonom da postoji krivično djelo (*Varvara protiv Italije*, 2013, stav 69).

4. Objašnjenje pojma „kazna” i „sankcija” i pojam „krivice” te odgovarajući pojam „*personne coupable*” (u francuskoj verziji) potkrjepljuju tumačenje člana 7. da se njime nalaže da domaći sudovi, u cilju izvršenja kazne, utvrde odgovornost da bi se krivično djelo pripisalo a kazna izrekla njegovom izvršiocu (*Varvara protiv Italije*, 2013, stav 71; vidjeti također, u pogledu uslova *mens rea* kod počinitelja krivičnog djela, *Sud Fondi srl i drugi protiv Italije*, 2009, stav 116, i *G.I.E.M. S.R.L. i drugi protiv Italije* (meritum) [VV], 2018, stavovi 241–242 i 246).

5. U presudi u predmetu *G.I.E.M. S.R.L. i drugi protiv Italije* (meritum) [VV], 2018, stav 251, se ističe da se članom 7. spriječilo izricanje krivične sankcije pojedincu bez prethodno utvrđene i proglašene njegove lične krivične odgovornosti. Međutim nije obavezno da proglašenje krivične odgovornosti koje se traži bude u formi presude krivičnog suda kojom se formalno osuđuje optuženi (*ibid.*, stav 252). U tom smislu primjenjivost ove odredbe nema dejstvo nametanja „inkriminacije” postupaka od strane država koje, u izvršenju njihovog diskrecionog prava, one nisu klasifikovale striktno u krivično pravo (*ibid.*, stav 253). Nakon isključenja potrebe za krivičnim postupkom *stricto sensu* u predmetu *G.I.E.M. S.R.L. i drugi protiv Italije* (meritum) [VV] 2018, Sud je razmatrao da li je formalno proglašena krivična odgovornost prije izricanja krivične sankcije. Jedan od podnositelja je bio krivično procesuiran zbog bespravnog pretvaranja zemljišta u građevinsko ali nije osuđen zbog zastare krivičnog djela. Međutim bespravno pretvoreno zemljište u građevinsko je u cijelosti oduzeto. Pošto su domaći sudovi konstatovali da postoje sva obilježja krivičnog djela bespravnog pretvaranja zemljišta u građevinsko, i prekinuli postupak samo zbog zastare, Sud je utvrdio da bi bila donesena o „osuda” u smislu člana 7. tako da nije bilo kršenja člana u predmetu podnositelja (*ibid.*, stavovi 258–261). Vezano za kompanije podnositelja (pravni subjekti sa pravnim licem, koji nisu direktori ili dioničari), dokle god oni nisu krivično gonjeni kao takvi i nisu bili strane u krivičnom postupku, oni nisu mogli biti predmet proglašenja krivične odgovornosti, tako da oduzimanje njihove imovine nije u skladu sa članom 7. (*ibid.*, stavovi 257 i 265–274).

B. Pojam „krivičnog djela”

6. Pojam „krivičnog dijela” („*infraction*” u francuskoj verziji) ima autonomno značenje, poput „krivične optužbe” u članu 6. Konvencije¹. Tri kriterija navedena u predmetu *Engel i drugi protiv Nizozemske*, 1976, stav 82 (koja su potvrđena u predmetu *Jussila protiv Finske* [VV], 2006, stav 30) za ocjenu da li je prijava „krivična” u smislu člana 6. moraju se također primijeniti i na član 7. (*Brown protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 1998; *Société Oxygène Plus protiv Francuske* (odl.), 2016, stav 43; *Žaja protiv Hrvatske*, 2016, stav 86):

- klasifikacija u domaćem pravu;
- sam karakter krivičnog djela (najvažniji kriterij, vidi *Jussila protiv Finske* [VV] 2006, stav 38);
- stepen težine kazne koja je zapriječena predmetnoj osobi.

1. Za djelokrug primjene člana 6. (krivični aspekt) i pojma „krivična optužba”, vidi *Vodič o članu 6. (krivična grana)*, dostupan na web stranici Suda (www.echr.coe.int – Sudska praksa).

7. Prilikom primjene tih kriterija, Sud je smatrao da povreda vojne discipline ne potpada pod „krivičnu” sferu u smislu bilo člana 6. ili člana 7. (*Čelikateš i drugi protiv Turske* (odl.), 2000). Isto se odnosi na otpuštanje s radnog mjesta i ograničenja zapošljavanja bivših agenata KGB-a (*Sidabras i Džiautas protiv Litvanije* (odl.), 2003), disciplinski prekršaj studenta u prostorijama univerziteta (*Monako protiv Italije* (odl.), 2015, stav 40. i 68-69) i postupak utvrđivanja odgovornosti predsjednika Republike zbog teških kršenja Ustava (*Paksas protiv Litvanije* [VV], 2011, stavovi 64–69). Zbog nepostojanja „krivičnog djela” Sud je utvrdio da žalbeni navod nije kompatibilan *ratione materiae* sa odredbama Konvencije na koje se oslanja.

C. Pojam „prava”

8. Pojam „prava” („*droit*” u francuskoj verziji) koji se koristi u članu 7. korespondira sa pojmom navedenim u drugim članovima Konvencije, koji obuhvata i nacionalno zakonodavstvo i sudsku praksu, i sadrži kvalitativne uslove, naročito dostupnost i predvidivost (*Del Río Prada protiv Španije* [VV], 2013, stav 91; *S.W. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1995, stav 35). Pojam očigledno ne obuhvata samo razvoj krivičnog prava kroz kreiranje sudske prakse - (*ibid.*, stav 36. i 41–43; *Norman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2021, stavovi 62–66, koji se odnose krivična djela prema običajnom pravu) već i zakone i uredbe nižeg ranga od zakona (zatvorska pravila u predmetu *Kafkaris protiv Kipra* [VV], 2008, stavovi 145-146), kao i nekodificirani ustavni običaji (*Savjetodavno mišljenje koje se odnosi na primjenu tehnike „blanketne reference” ili „referentnih zakonskih propisa” u definisanju krivičnog djela i standarda poređenja između krivičnog zakona na snazi u vrijeme izvršenja krivičnog djela i izmijenjenog krivičnog zakona*, [VV], 2020, stav 69). Članom 7. se ne nalaže da se za krivično djelo pruži zakonska osnova (*Norman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2021, stav 62). Sud mora uzeti u obzir domaće pravo „u cjelini” i način na koje je primijenjeno u relevantno vrijeme (*Kafkaris protiv Kipra*, stav 145; *Del Río Prada protiv Španije* [VV], 2013, stav 90).

9. Sa druge strane, praksa Države koja nije kompatibilna sa pravilima pisanog zakona na snazi i kojom je izbrisana suština zakonskih propisa na kojima se treba zasnivati se ne može smatrati „zakonom” u smislu člana 7. (praksa granične policije Njemačke Demokratske Republike (DDR) kojom se flagrantno kršio vlastiti pravni poredak i temeljna prava, u predmetu *Streletz, Kessler i Krenz protiv Njemačke* [VV], 2001, stavovi 67–87; kao i praksa eliminacije oponenta komunističkog režima smrtnim kaznama izrečenim nakon suđenja koja su vođena uz flagrantno kršenje zakonskih propisa i ustava bivše Čehoslovačke, u predmetu *Polednová protiv Češke Republike* (odl.), 2011).

10. Pojam „međunarodno pravo” utvrđen u članu 7. stav 1 se odnosi na međunarodne sporazume koje je ratifikovala predmetna Država (*Streletz, Kessler i Krenz protiv Njemačke* [VV], 2001, stav 90-106), kao i običajno međunarodno pravo (za međunarodne zakone i običaje ratovanja vidi *Kononov protiv Latvije* [VV], 2010, stavovi 186, 213, 227, 237. i 244; za pojam „zločin protiv čovječnosti” vidi *Korbely protiv Mađarske* [VV], 2008, stavovi 78–85; a za pojam „genocid” vidi *Vasiliauskas protiv Litvanije* [VV], 2015, stavovi 171-175. i 178), čak i ako odgovarajući zakon nikad nije bio zvanično objavljen (*Kononov protiv Latvije* [VV], 2010, stav 237).

D. Pojam „kazne”

1. Opšta razmatranja

11. Pojam „kazne” utvrđen u članu 7. stav 1 Konvencije je po djelokrugu primjene autonoman *G.I.E.M. S.R.L. i drugi protiv Italije* (meritum) [VV] 2018, stav 210. Da bi se osiguralo da zaštita koju pruža ovaj član bude efikasna, Sud mora imati slobodu da ide dalje od privida te da samostalno ocijeni da li konkretna mjera jeste, u suštini, „kazna” u smislu člana 7. stav 1. Početna tačka svake ocjene postojanja „kazne” je da se utvrdi da li je predmetna mjera određena nakon osude za „krivično djelo”. Međutim, taj kriterij je samo jedan od relevantnih kriterija; nedonošenje takve osude od strane

krivičnih sudova nije dovoljno da se isključi postojanje „kazne” u smislu člana 7. (*G.I.E.M. S.R.L. i drugi protiv Italije* (meritum) [VV], 2018, stavovi 215–219).

12. Ostali faktori se mogu smatrati relevantnim u ovom pogledu: karakter i cilj predmetne mjere (posebno cilj kažnjavanja), njena klasifikacija prema domaćem pravu, postupci povezani s njenim usvajanjem i izvršenjem i njena težina (*G.I.E.M. S.R.L. i drugi protiv Italije* (meritum) [VV], 2018, stav 211; *Welch protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1995, stav 28; *Del Río Prada protiv Španije* [VV], 2013, stav 82; *Galan protiv Italije* (odl.), 2021, stavovi 70 i 85–96). Međutim, težina mjere nije sama po sebi odlučujuća, zbog toga što mnoge preventivne mjere za djela koja nisu krivična mogu imati značajan uticaj na predmetnu osobu (*Del Río Prada protiv Španije* [VV], 2013, stav 82; *Van der Velden protiv Nizozemske* (odl.), 2006).

13. Specifični uslovi izvršenja predmetne mjere mogu biti važni posebno zbog prirode i svrhe, kao i težine te mjere a time i za ocjenu da li se ta mjera treba klasifikovati kao kazna za potrebe člana 7. stav 1 (*Ilseher protiv Njemačke* [VV], 2018, stav 204). U nekim predmetima, naročito ako domaće pravo ne kvalifikuje neku mjeru kao kaznu i ukoliko ima terapijsku svrhu, značajna promjena, posebno uslova izvršenja mjere, može poništiti početnu kvalifikaciju mjere kao kaznu u smislu člana 7. Konvencije, čak i ako se ta mjera provodi na osnovu iste naredbe o određivanju pritvora. (*ibid.*, stav 206). Sud je precizirao da su neki kriteriji koji se primjenjuju pri utvrđivanju da li mjera, suštinski, prerasta u kaznu „statični” (npr. kriterij da li je predmetna mjera izrečena nakon osude za krivično djelo), a neki „dinamični” (a time vremenom podložni izmjenama, npr. prirode i svrhe mjere i njene težine) (*ibid.*, stav 208).

14. U primjeni ovih kriterija Sud je, naročito, istakao sljedeće mjere kao „kazne”:

- naredba za oduzimanje imovinske koristi stečene krivičnim djelom nakon utvrđivanja krivice, u pogledu svrhe kažnjavanja, pored njene preventivne i kompenzacijske prirode (*Welch protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1995, stavovi 29–35, koji se odnosi na oduzimanje imovinske koristi stečene krijumčarenjem droge u kojem je sudija mogao uzeti u obzir stepen krivice optuženog u lažiranju iznosa a naredba je mogla biti izvršena kaznom zatvora zbog neplaćanja);
- mjera koja uključuje predviđenu kaznu zatvora a usmjerena je ka garantovanju plaćanja novčane kazne izvršenjem od osobe dužnika koji nije pokazao svoju nesolventnost (*Jamil protiv Francuske*, 1995, stav 32);
- novčana kazna organa uprave izrečena u predmetu urbanizacije koja je jednaka 100% vrijednosti nezakonito izgrađenog objekta a ta novčana kazna imala i preventivnu i represivnu funkciju (*Valico SLR protiv Italije* (odl.), 2006); i upravna novčana kazna zbog manipulacije tržištem suprotno zakonu o berzi (*Georgouleas i Nestoras protiv Grčke*, 2020, stavovi 33–43);
- oduzimanje zemljišta na osnovu nezakonite gradnje određeno od strane krivičnog suda nakon oslobađajuće presude, sa primarnim ciljem kažnjavanja usmjerenim ka sprječavanju ponovnog kršenja zakona predstavlja i preventivnu i represivnu mjeru (*Sud Fondi srl i drugi protiv Italije* (odl.), 2007; *Varvara protiv Italije*, 2013, stav 22 i 51); i oduzimanje zemljišta na osnovu bespravne pretvorbe u građevinsko zemljište koje je odredio krivični sud nakon odluke o obustavi postupka zbog zastare ili bez učešća u krivičnom postupku (*G.I.E.M. S.R.L. i drugi protiv Italije* (meritum) [VV], 2018, stavovi 212–233);
- naredba o određivanju preventivnog pritvora od strane prvostepenog suda nakon osude za teška krivična djela, sa osvrtom na njenu preventivnu kao i represivnu prirodu, način izvršenja u običnom zatvoru, i njeno neograničeno trajanje (*M. protiv Njemačke*, 2009, stavovi 123–133; *Jendrowiak protiv Njemačke*, 2011, stav 47; *Glien protiv Njemačke*, 2013, stavovi 120–130; a contrario, *Bergmann protiv Njemačke*, 2016, stavovi 153–182, vezano za preventivni pritvor izrečen podnositelju zbog terapije kojoj je podvrgnut u specijaliziranom centru);

- zamjena kazne zatvora protjerivanjem i desetogodišnjom zabranom boravka (*Gurguchiani protiv Španije*, 2009, stav 40);
- trajna zabrana obavljanja profesije od strane prvostepenog suda kao sekundarna kazna (*Gouarré Patte protiv Andore*, 2016, stav 30).

15. Nasuprot tome, slijedeće mjere su isključene iz pojma „kazna“:

- preventivne mjere (uključujući obaveznu hospitalizaciju) izrečene osobi koja nema krivičnu odgovornost (*Berland protiv Francuske*, 2015, stavovi 39–47);
- preventivni pritvor određen od strane prvostepenog suda nakon osude za teška krivična djela, čiji uslovi izvršenja su značajno izmijenjeni po osnovu novog zakonodavnog okvira u cilju liječenja mentalnog poremećaja zatvorenika (i to u specijaliziranom centru a ne u običnom zatvoru) tako da je ta mjera vremenom evoluirala i više nije predstavljala kaznu (*Ilseher protiv Njemačke* [VV], 2018, stavovi 210–236);
- upis pojedinca u policijski ili sudski registar seksualnih ili nasilnih prestupnika radi sprječavanja i odvratanja (*Adamson protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 1999; *Gardel protiv Francuske*, 2009, stavovi 39–47);
- DNK profiliranje osuđenika od strane nadležnih organa (*Van der Velden protiv Nizozemske* (odl.), 2006);
- pritvor u svrhu sprječavanja pojedinca da vrši nezakonite radnje, s obzirom na preventivni karakter te mjere (*Lawless protiv Irske (br. 3)*, 1961, stav 19);
- zabrana boravka (izrečena pored kazne zatvora) nakon osude, s tim da se zabrana se tretira kao ekvivalent mjeri zaštite javnog reda i mira (*Renna protiv Francuske*, 1997, Odluka Komisije; vidi *mutatis mutandis*, prema krivičnom aspektu člana 6. stav 1, *Maaouia protiv Francuske* [VV], 2000, stav 39);
- naredba organa uprave o protjerivanju ili zabrani boravišta (*Vikulov i drugi protiv Latvije* (odl.), 2004; *C.G. i drugi protiv Bugarske* (odl.), 2007);
- premještanje osuđenih osoba u drugu zemlju po osnovu Dodatnog protokola Konvenciji Vijeća Evrope o premještanju osuđenih osoba, što predstavlja mjeru u cilju unapređenja reintegracije te osobe u društvo u zemlji porijekla (*Szabó protiv Švedske* (odl.), 2006; *Giza protiv Poljske* (odl.), 2010, stav 30, vezano za predaju osuđene osobe po osnovu Okvirne odluke EU o evropskom nalogu za hapšenje i postupku predaje osoba između Država članica,);
- naredba o preventivnom oduzimanju imovine zbog sumnje u pripadnost mafijaškim organizacijama, s tim a naredba nije uslovljena prethodnom osudom za krivično djelo (*Garofalo i drugi protiv Italije* (odl.), 2025, stavovi 80–82 i 99–141);
- poseban policijski nadzor ili kućni pritvor opasne osobe radi sprječavanja činjenja krivičnih djela (*Mucci protiv Italije*, Odluka Komisije iz 1998; *Raimondo protiv Italije*, 1994, stav 43, u vezi sa krivičnim aspektom člana 6. stav 1);
- rješenje organa uprave o nadzoru u preventivne svrhe nakon izdržane kazne osuđenih osoba kao i dalja ograničenja njihove slobode kretanja i obaveze javljanja (*Timofeyev i Postupkin protiv Rusije*, 2021, stavovi 70–82);
- naredba o oduzimanju imovine izrečena u okviru krivičnog postupka protiv trećih osoba (*Yildirim protiv Italije* (odl.), 2003; *Bowler International Unit protiv Francuske*, 2009, stavovi 65–68);
- oduzimanje sredstava za koje se smatra da imaju nezakonito porijeklo na kraju krivičnog postupka protiv podnosioca uprkos izrečene oslobađajuće presude za optužbe za pranje novca (*Balsamo protiv San Marina*, 2019, stavovi 60–65);

- zapljena sredstava stečenih krivičnim djelom nakon osude, određena u zasebnom postupku a koja se smatra zapljenom koja je slična zapljeni u parničnom postupku *in rem* (*Ulemek protiv Srbije* (odl.), 2021, stavovi 46–57);
- ukidanje poslaničkog mandata članu parlamenta te njegovo proglašenje neizabranim nakon raspuštanja političke partije (*Sobaci protiv Turske* (odl.), 2007);
- diskvalifikacija za kandidovanje na izborima i smjena sa izborne funkcije (Parlament) zbog pravosnažne osude za krivično djelo korupcije (*Galan protiv Italije* (odl.), 2021, stavovi 70–97);
- opoziv i proglašenje neizabranim predsjednika nakon postupka utvrđivanja odgovornosti za teška kršenja Ustava (*Paksas protiv Litvanije* [VV], 2011, stavovi 65–68);
- suspenzija prava na penziju državnog službenika nakon disciplinskog postupka (*Haïoun protiv Francuske* (odl.) 2004);
- tri vikenda u samici (*A. protiv Španije*, Odluka Komisije od 13. oktobra 1986; *Payet protiv Francuske*, 2011, stavovi 94–100, na osnovu krivičnog aspekta člana 6);
- društvena izolacija zatvorenika zbog činjenice da je podnositelj bio jedini zatvorenik u zatvoru, za koju je Sud utvrdio da se radi tako vanrednoj mjeri da se od Države ne može opravdano očekivati da precizira u svom zakonodavstvu režim koji se treba primjenjivati u takvim slučajevima (*Öcalan protiv Turske (br. 2)*, 2001, stav 187);
- ponovni razrez poreza nakon ukidanja poreskih olakšica pri čemu društvu podnositelja nije izrečena nikakva kazna (*Société Oxygène Plus protiv Francuske* (odl.), 2016, stavovi 40–51);
- ukidanje licence za postupanje u svojstvu stečajnog upravnika u stečajnom postupku (*Rola protiv Slovenije*, 2019, stavovi 60–66);
- disciplinska suspenzija u kontekstu profesionalnog sporta (*Platini protiv Švajcarske* (odl.), 2020, stavovi 44–49);
- naredba o rušenju koju je izdao sudija u krivičnom predmetu s obzirom na njen dominantan karakter vraćanja u prvobitno stanje po osnovu domaćeg prava (*Longo* (odl.), 2024, stavovi 62–68).

2. Razlika između materijalnog krivičnog prava i procesnog prava

16. Sud je precizirao da se pravila o retroaktivnosti navedena u članu 7. Konvencije primjenjuju samo na odredbe kojim se definišu krivična djela i odgovarajuće kazne. U principu se ne primjenjuju na procesne zakone, čiju je direktnu primjenu po principu *tempus regit actum* Sud smatrao opravdanom (*Scoppola protiv Italije (br. 2)* [VV], 2009, stav 110, pozivajući se na predmete koji se odnose na član 6. Konvencije: vidi, na primjer pravila vezana za korištenje izjava svjedoka, koja se nazivaju „procesna pravila”, u predmetu *Bosti protiv Italije* (odl.), 2014, stav 55), pod uslovom da ne postoji proizvoljnost (*Morabito protiv Italije* (odl.), 2005). Međutim, kada neka odredba, koja je klasifikovana u procesnu u domaćem pravu, utiče na težinu kazne koju treba izreći, Sud klasifikuje tu odredbu u „materijalno krivično pravo” na koju se može primijeniti posljednja rečenica člana 7. stav 1 (*Scoppola protiv Italije (br. 2)* [VV], 2009, stavovi 110–113, u vezi sa odredbom Zakona o krivičnom postupku o težini kazne koju treba izreći u pojednostavljenom postupku).

17. Konkretno vezano za zastaru, Sud je smatrao da član 7. ne predstavlja prepreku direktnoj primjeni na postupke u toku zakona kojim se produžavaju periodi zastare, u kojima navodna krivična djela nisu nikad bila predmet zastare (*Coëme i drugi protiv Belgije*, 2000, stav 149). Zbog toga je Sud tretirao pravila o periodima zastare kao procesna, zbog toga što se njima ne definišu krivična djela i kazne a koja se mogu tumačiti tako da se njima propisuje samo preduslov za odlučivanje o predmetu (*Previti protiv Italije* (odl.), 2013, stavovi 80–85; *Borcea protiv Rumunije* (odl.), 2015, stav 64; *Orlen Lietuva Ltd. protiv Litvanije*, 2019, stav 97). Međutim, Sud smatra da se članom 7. sprječava ponavljanje krivičnog procesuiranja nakon isteka perioda zastare (*Antia i Khupenia protiv Gruzije*, 2020, stavovi 38–

43; *Savjetodavno mišljenje o primjenjivosti zastare na krivično procesuiranje, osudu i kaznu u pogledu krivičnog djela koje u suštini predstavlja akt mučenja* [VV], 2022, stav 77). Nadalje, kod krivičnih djela za koja je pojedinac osuđen a koja su kažnjiva prema međunarodnom pravu, pitanje primjene perioda zastare mora se riješiti u svjetlu relevantnog međunarodnog prava na snazi u predmetno vrijeme (*Kononov protiv Latvije* [VV], 2010, stavovi 229–233, kada je Sud utvrdio da relevantno međunarodno pravo na snazi u predmetno vrijeme nije predviđalo period zastare za ratne zločine pa zbog tog postupci protiv podnositelja nikad nisu zastarjeli; uporedi predmete *Kolk i Kislyiy protiv Estonije* (odl.), 2006, i *Penart protiv Estonije* (odl.), 2016, u kojim je Sud smatrao da krivična djela protiv čovječnosti ne podliježu zastarijevanju).

3. Mora se povući razlika između „kazne” i njenog izvršenja

18. Sud pravi razliku između mjera koje predstavljaju „kaznu” i mjera koje se odnose na „izvršenje” ili „provedbu” te kazne. Kada se karakter i cilj predmetne mjere odnose na smanjenje kazne ili izmjenu postupka za uslovni otpust, ta mjera ne predstavlja sastavni dio „kazne” u smislu člana 7. (za smanjenje kazne, vidi predmet *Grava protiv Italije*, 2003, stav 49; i *Kafkaris protiv Kipra* [VV], 2008, stav 151; za izmjene i dopune zakonskih propisa u pogledu uslova za uslovnu kaznu, vidi *Hogben protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Odluka Komisije iz 1986; i *Uttley protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2005; za razlike između propisa o uslovnoj kazni u raznim slučajevima premještaja osuđenika, vidi *Ciok protiv Poljske* (odl.), 2012, stavovi 33–34). Pitanja koja se odnose na politike puštanja na slobodu, način njihove provedbe i njihovog obrazloženja spadaju u ovlaštenja Država članica da same utvrđuju svoju politiku suzbijanja kriminaliteta (*Kafkaris protiv Kipra* [VV], 2008, stav 151). U djelokrug primjene člana 7. ne spada ni propuštanje primjene zakonskih propisa o pomilovanju na osudu koja je postala pravosnažna (*Montcornet de Caumont protiv Francuske* (odl.), 2003).w2

19. U praksi, međutim, nije uvijek jasna razlika između mjere koja predstavlja „kaznu” i one koja se odnosi na „izvršenje” kazne. Na primjer, Sud je prihvatio da način na koji se set zakonskih propisa o načinu izvršenja kazni tumači i provodi *vis-à-vis* predmetne kazne prevazilazi direktno izvršenje te time obuhvata i stvarni opseg kazne (*Kafkaris protiv Kipra* [VV], 2008, stav 148, koji se odnosi na kaznu doživotnog zatvora). Slično tome, produženje preventivnog pritvora od strane sudova nadležnih za izvršenje kazne po osnovu zakonskih propisa koji su stupili na snagu nakon što je podnositelj izvršio krivično djelo je prerاسlo u „dodatnu kaznu” pa se zbog toga ne odnosi isključivo na izvršenje kazne (*M. protiv Njemačke*, 2009, stav 135).

20. U tom smislu, Sud ističe da se termin „izriče”, koji se koristi u drugoj rečenici člana 7. stav 1 ne može tumačiti tako da isključuje iz njegovog opsega sve mjere uvedene nakon izricanja kazne (*Del Río Prada protiv Španije* [VV] 2013, stav 88). Shodno tome, kada mjere koje su poduzeli zakonodavni, upravni organi ili sudovi nakon izricanja pravosnažne presude ili za vrijeme izdržavanja kazne za posljedicu imaju redefinisane ili modifikaciju opsega izrečene „kazne” od strane prvostepenog suda, te mjere treba da budu obuhvaćene zabranom retroaktivne primjene kazni ugrađenom u član 7. stav 1 *in fine* Konvencije (*ibid.*, stav 89). Da bi se utvrdilo da li se mjera poduzeta tokom izvršenja kazne odnosi samo na način izvršenja kazne ili, ipak, također utiče na njen opseg, Sud mora ispitati u svakom predmetu šta izrečena „kazna” zapravo podrazumijeva u domaćem pravu na snazi u predmetno vrijeme, ili, drugim riječima, šta je njen suštinski karakter (*ibid.*, stav 90). Na primjer, Sud je smatrao da je primjena novog pristupa na sistem smanjenja kazne dovela do redefinisane opsega kazne, jer je novim pristupom došlo do izmjene opsega izrečene kazne na štetu osuđene osobe (*ibid.*, stavovi 109–110 i 117, a što se odnosi na kaznu zatvora u trajanju od trideset godina, na koju se nikakvo smanjenje kazne za rad za vrijeme izdržavanja kazne nije moglo praktično primijeniti po osnovu izmjene sudske prakse). Vidi i predmet u kojem su istovremene kazne koje su izrekli različiti prvostepeni sudovi objedinjene u jednu ukupnu kaznu (*Koprivnikar protiv Slovenije*, 2017, stavovi 50–52; *Arrozpide Sarasola i drugi protiv Španije*, 2018, stavovi 122–123, koji se također odnosi na maksimalnu zatvorsku kaznu u pogledu objedinjenih kazni, kao i zahtjev da se objedinjene kazne izdržavaju u drugoj državi članici Evropske unije). Sud je također smatrao da se član 7. mogao primijeniti kada je kazna

doživotnog zatvora stranog suda koja se mogla smanjiti preinačena, nakon premještanja zatvorenika, u kaznu koja se ne može smanjiti od strane nadležnih tijela Države koja provodi premještanje (*Kupinsky protiv Ukrajine*, 2022, stavovi 45–56).

4. Veze sa ostalim odredbama Konvencije i njenim Protokolima

21. Pored očiglednih veza sa krivičnim aspektom člana 6. stav 1 i pojma „krivične optužbe” (vidi gore navedeni stav 6.; *Bowler International Unit*, stavovi 66–67; *Pantalon protiv Hrvatske*, 2020, stav 28; *Galan protiv Italije* (odl.), 2021, stav 71), klasifikacija „kazne” u smislu člana 7. Konvencije je također relevantna u određivanju primjenjivosti pravila *non bis in idem* ugrađenog u član 4. Protokola br.7 (*Sergueï Zolotukhin protiv Rusije* [VV], 2009, stavovi 52–57, u vezi sa pojmom „krivičnog postupka”; *Timofeyev i Postupkin protiv Rusije*, 2021, stav 86). Pojam koji predstavlja „kaznu” ne može varirati od jedne odredbe Konvencije do druge (*Göktan protiv Francuske*, 2002, stav 48).

22. Pošto je Sud već konstatovao da u predmetnom postupku nije određena „krivična optužba” u smislu člana 6, utvrdio je, zbog dosljednog tumačenja Konvencije kao cjeline, da se osporavane mjere ne mogu smatrati „kaznom” u smislu člana 7. Konvencije (vidi, na primjer, *Gestur Jónsson i Ragnar Halldór Hall protiv Islanda* [VV], 2020, stav 112; za sličan stav o neprimjenjivosti krivičnog aspekta člana 6. u svjetlu prethodnog zaključka vezanog za neprimjenjivost člana 7, vidi predmet *Timofeyev i Postupkin protiv Rusije*, 2021, stav 92).

III. Načelo da se samo zakonom može definisati krivično djelo i propisati kazna

23. Članom 7. Konvencije se nalaže postojanje pravne osnove za izricanje kazne ili sankcije. Zbog toga Sud mora potvrditi da je u vrijeme kada je optuženi izvršio djelo koje je dovelo do toga da on bude krivično gonjen i osuđen, da je na snazi bila zakonska odredba po kojoj se to djelo kažnjava, te da izrečena kazna nije prekoračila granice utvrđene tom odredbom (*Coëme i drugi protiv Belgije*, 2000, stav 145; *Del Río Prada protiv Španije* [VV], 2013, stav 80).

24. S obzirom na supsidijarni karakter sistema Konvencije, funkcija Suda nije da se bavi greškama u utvrđivanju činjeničnog stanja ili greškama u primjeni materijalnog prava koje je napravio domaći sud osim ako se njima ne krše prava i slobode zaštićene Konvencijom (*Streletz, Kessler i Krenz protiv Njemačke* [VV], 2001, stav 49; *Vasiliauskas protiv Litvanije* [VV], 2015, stav 160), i ako ocjena domaćih sudova nije očigledno proizvoljna (*Kononov protiv Latvije* [VV], 2010, stav 189). To se također odnosi na slučajeve kada se domaće pravo poziva na opšte međunarodno pravo ili međunarodne sporazume ili kada domaći sudovi primjenjuju načela međunarodnog prava (*Total S.A. i Vitol S.A. protiv Francuske*, 2023, stav 57). Premda Sud nije pozvan da odlučuje o pravnoj klasifikaciji krivičnog djela ili pojedinačnoj krivičnoj odgovornosti podnositelja, što je prvenstveno stvar koju ocjenjuju domaći sudovi (*Kononov protiv Latvije* [VV], 2010, stav 187; *Rohlena protiv Češke Republike* [VV], 2015, stav 51), član 7. stav 1 nalaže da Sud ispita da li je postojala istovremeno pravna osnova za osudu podnositelja i, posebno, mora utvrditi da li je rezultat koji su ostvarili domaći sudovi kompatibilan sa članom 7. Konvencije. Ukoliko bi se Sudu smanjilo ovlaštenje preispitivanja time bi član 7. izgubio svoju svrhu (*ibid.*, stav 52; *Kononov protiv Latvije* [VV], 2010, stav 198; *Vasiliauskas protiv Litvanije* [VV], 2015, stav 161).

25. Štaviše, načelo zakonitosti isključuje izricanje kazne optuženom teže od one koja je propisana za krivično djelo za koje je on proglašen krivim. Prema tome Sud može utvrditi povredu člana 7. u slučaju greške koju su napravili domaći sudovi prilikom određivanja težine izrečene kazne, s obzirom na kaznu koju je dobio podnositelj predstavke u skladu sa olakšavajućim okolnostima koje su ocjenjivali ti sudovi (*Gabbari Moreno protiv Španije*, 2003, stavovi 22–34). Izricanjem kazne po analogiji može se prekršiti načelo „*nulla poena sine lege*” ugrađeno u član 7. (*Başkaya i Okçuoğlu protiv Turske* [VV], 1999, stavovi 42–43, koji se odnosi na kaznu zatvora izrečenu izdavaocu po osnovu odredbe koja se primjenjuje na glavne urednike).

26. Načelo zakonitosti nalaže da krivična djela i kazne budu jasno utvrđene zakonom (vidi gore navedeni stav 7-9 vezano za pojam „prava”). Pojam „prava” u smislu člana 7, kao u svakom drugom članu Konvencije (na primjer od člana 8. do člana 11) sadrži kvalitativne zahtjeve, posebno one o dostupnosti i predvidivosti (*G.I.E.M. S.R.L. i drugi protiv Italije* (meritum) [VV], 2018, stav 242; *Cantoni protiv Francuske*, 1996, stav 29; *Kafkaris protiv Kipra* [VV], 2008, stav 140; *Del Río Prada protiv Španije* [VV], 2013, stav 91; *Perinçek protiv Švajcarske* [VV], 2015, stav 134). Ti kvalitativni zahtjevi se moraju ispuniti i u pogledu definicije krivičnog djela (*Jorgić protiv Njemačke*, 2007, stavovi 103–114) i u pogledu kazne koja je predviđena za predmetno krivično djelo ili njen opseg (*Kafkaris protiv Kipra* [VV], 2008, stav 150; *Camilleri protiv Malte*, 2013, stav 39–45, u pogledu predvidivosti važećih standarda za određivanje kazne, koje u potpunosti zavise od izbora prvostepenog suda od strane tužioca a ne od kriterija ustanovljenih na osnovu zakona; *Porsenna protiv Malte* (odl.), 2019, stavovi 25–30, vezano za izmjene zakonskih propisa nakon presude u predmetu *Camilleri*, u smislu da odluka koju je donio javni tužilac više nije bila obavezujuća za prvostepeni sud u određivanju važećeg raspona kazni). Nedovoljan „kvalitet zakona” u pogledu definicije krivičnog djela i primjenjive kazne predstavlja povredu člana 7. Konvencije (*Kafkaris protiv Kipra* [VV] 2008, stavovi 150 i 152).

A. Dostupnost

27. Što se tiče dostupnosti, Sud verifikuje da li je krivični „zakon” na kojem se zasniva pobijana osuda bio dovoljno dostupan podnositelju, tj. da li je bio objavljen (vezano za tumačenje dostupnosti domaće sudske prakse, člana zakona, vidi *Kokkinakis protiv Grčke*, 1993, stav 40; i *G. protiv Francuske*, 1995, stav 25; o dostupnosti „izvršnog rješenja”, vidi *Custers, Deveaux i Turk protiv Danske* (odl.), 2006, stav 82). Kada se osuda isključivo zasniva na međunarodnom sporazumu koji je ratifikovala tužena Država, Sud može verifikovati da li je sporazum inkorporiran u domaće pravo i da li se pojavljuje u službenoj publikaciji (vezano za Ženevsku konvenciju, vidi *Korbely protiv Mađarske* [VV] 2008, stavovi 74–75). Sud također može da razmotri dostupnost definicije predmetnog krivičnog djela u svjetlu važećeg međunarodnog običajnog prava (vezano za Rezoluciju Generalne skupštine Ujedinjenih nacija kojom se osuđuje genocid čak i prije stupanja na snagu Konvencije o genocidu iz 1948. godine, vidi *Vasiliauskas protiv Litvanije* [VV], 2015, stavovi 167–168; za zajedničko očitovanje o dostupnosti i predvidivosti definicije ratnih zločina u svjetlu međunarodnog prava i običaja rata-koje se nisu javljali u službenim publikacijama – vidi predmet *Kononov protiv Latvije* [VV], 2010, stavovi 234–239 i stav 244).

B. Predvidivost

1. Opšta razmatranja

28. Pojedinaac mora saznati iz jezičke formulacije relevantne odredbe i, ako postoji potreba, uz pomoć njenog tumačenja od strane suda a nakon dobijanja adekvatnog pravnog savjeta, za koje činjenje i/ili nečinjenje će krivično odgovarati i koja kazna će se izreći za činjenje i/ili nečinjenje (*Cantoni protiv Francuske*, 1996, stav 29; *Kafkaris protiv Kipra* [VV], 2008, stav 140; *Del Río Prada protiv Španije* [VV], 2013, stav 79). Pojam „adekvatan savjet” se odnosi na mogućnost dobijanja pravnog savjeta (*Chauvy i drugi protiv Francuske* (odl.), 2003; *Jorgic protiv Njemačke*, 2007, stav 113).

29. U principu proizlazi da „kazna” može postojati u smislu člana 7. samo ako je utvrđeno obilježje lične odgovornosti izvršioca krivičnog djela. Postoji jasna korelacija između stepena predvidivosti odredbe krivičnog prava i lične odgovornosti počinitelja. Zbog toga se članom 7. nalaže da mora postojati mentalna veza koja otkriva obilježje odgovornosti u ponašanju stvarnog izvršioca krivičnog djela ukoliko se treba izreći kazna (*G.I.E.M. S.R.L. i drugi protiv Italije* (meritum) [VV], 2018, stavovi 242 i 246; *Yüksel Yalçinkaya protiv Turske* [VV], 2023, stav 242). Međutim, mogu postojati i određene forme objektivne odgovornosti koje proizlaze iz pretpostavke odgovornosti, pod uslovom da su one u skladu sa Konvencijom, posebno članom 6. stav 2 (*G.I.E.M. S.R.L. i drugi protiv Italije* (meritum) [VV] 2018, stav 243).

30. Zbog opšteg karaktera zakona njihova formulacija ne može biti apsolutno precizna. Potreba da se izbjegne pretjerana rigidnost i da se ide u korak sa okolnostima koje se mijenjaju znači da su mnogi zakoni neizbježno oblikovani u smislu da su, u većoj ili manjoj mjeri, nejasni, a tumačenje i primjena tih akata zavise od prakse (*Kokkinakis protiv Grčke*, 1993, stav 40, vezano za definiciju krivičnog djela „prozelitizma”; *Cantoni protiv Francuske*, 1996, stav 31, vezano za pravnu definiciju „medicinski proizvod”). Kada se primjenjuje zakonodavna tehnika kategorizacije, često će se javljati sive zone na marginama definicije. Ova sjenka nesigurnosti u vezi sa graničnim činjenicama sama po sebi ne čini odredbu nekompatibilnom sa članom 7, pod uslovom da se pokaže da je u ona velikom broju predmeta dovoljno jasna (*ibid.*, stav 32). Sa druge strane, korištenje pretjerano nejasnih pojmova i kriterija u tumačenju nezakonske odredbe može dovesti do toga da sama odredba postane nekompatibilna sa zahtjevima jasnoće i predvidivosti u pogledu njenog dejstva (*Liivik protiv Estonije*, 2009, stavovi 96–104). Činjenica da je zakonodavac naknadno detaljnije preformulisao zakon (npr. zbog transpozicije Direktive EU) nužno ne znači da to ponašanje do tada nije bilo kažnjivo (*Georgouleas i Nestoras protiv Grčke*, 2020, stav 66).

31. Premda primjena tehnike „blanketne reference” ili „referentnih zakonskih propisa” u inkriminaciji činjenja ili nečinjenja nije sama po sebi nekompatibilna sa zahtjevima člana 7, odredba kojom se upućuje i odredba na koju se upućuje, posmatrane zajedno, moraju omogućiti predmetnom pojedincu da predvidi, ako je potrebno uz pomoć adekvatnog pravnog savjeta, koje ponašanje njega ili nju čini krivično odgovornim (*Savjetodavno mišljenje koje se odnosi na primjenu tehnike „blanketne reference” ili „referentnih zakonskih propisa” u definisanju krivičnog djela i standarda poređenja između krivičnog zakona na snazi u vrijeme izvršenja krivičnog djela i izmijenjenog krivičnog zakona* [VV], 2020, stav 74; *Saakashvili protiv Gruzije*, 2024, stavovi 145–146). Ovaj zahtjev se jednako primjenjuje na situacije kada odredba na koju se upućuje ima viši hijerarhijski rang u predmetnom pravnom poretku ili viši nivo apstrakcije od odredbe kojom se upućuje. Najdjelotvorniji način da se osigura preciznost i predvidivost je da referenca bude eksplicitna a da odredba kojom se upućuje predviđa bitna obilježja krivičnog djela. Pored toga, odredbe na koje se upućuje ne mogu proširiti opseg inkriminacije predviđen odredbom koja upućuje (*Savjetodavno mišljenje koje se odnosi na primjenu tehnike „blanketne reference” ili „referentnih zakonskih propisa” u definisanju krivičnog djela i standarda poređenja između krivičnog zakona na snazi u vrijeme izvršenja krivičnog djela i izmijenjenog krivičnog zakona* [VV], 2020, stav 74).

32. Opseg pojma predvidivost zavisi u značajnoj mjeri od sadržaja predmetnog pravnog instituta, oblasti za koju je predviđen da obuhvati te broj i status onih na koje se odnosi (*Kononov protiv Latvije* [VV], 2010, stav 235; *Cantoni protiv Francuske*, 1996, stav 35). Zakon i dalje može ispuniti zahtjev predvidivosti čak i ako predmetna osoba mora zatražiti adekvatan pravni savjet da bi ocijenila, u mjeri u kojoj je to razumno u datim okolnostima, posljedice do kojih predmetna radnja može dovesti (*ibid.*). Ovo se posebno odnosi na osobe koje obavljaju profesionalnu djelatnost, a koje su navikle da postupaju sa visokim nivoom opreza prilikom obavljanja svog zanimanja. Od njih se u tom pogledu može očekivati da obrate posebnu pažnju prilikom procjene opasnosti koje ta djelatnost sa sobom nosi (*ibid.*; *Pessino protiv Francuske*, 2006, stav 33; *Kononov protiv Latvije* [VV], 2010, stav 235; *Savjetodavno mišljenje koje se odnosi na primjenu tehnike „blanketne reference” ili „referentnih pravnih propisa” u definisanju krivičnog djela i standarda poređenja između krivičnog zakona na snazi u vrijeme izvršenja krivičnog djela i izmijenjenog krivičnog zakona* [VV], 2020, stavovi 61 i 68, u odnosu na profesionalne političare i nosioce visokih funkcija). Na primjer, Sud je smatrao da je rukovodilac supermarketa, koji je dobio adekvatne pravne savjete, trebao da bude svjestan da se izlaže stvarnoj opasnosti od krivičnog procesuiranja zbog nezakonite prodaje medicinskih proizvoda (*Cantoni protiv Francuske*, 1996, stav 35). Sud je došao do sličnog zaključka u osudama protiv slijedećih osoba: direktora preduzeća za distribuciju cigareta zbog štampanja fraze na kutijama cigareta koja nije bila propisana zakonom (*Delbos i drugi protiv Francuske* (odl.), 2004); direktora preduzeća za objavljivanje audio -vizuelnih sadržaja zbog klevete državnog službenika putem saopštenja „uređeno prije javnog objavljivanja” (*Radio France i drugi protiv Francuske*, 2004, stav 20); rukovodioca preduzeća koje je prodavalo dodatke prehrani zbog komercijalizacije proizvoda koji je sadržavao zabranjeni aditiv (*Ooms protiv Francuske* (odl.), 2009); autora i izdavača knjige zbog krivičnog djela javne klevete (*Chauvy i drugi protiv Francuske* (odl.), 2003, vezano za profesionalni status izdavača koji je trebao da upozori autora na opasnost od krivičnog procesuiranja); advokata za postupanje bez ovlaštenja kao-posrednik u usvajanju djece (*Stoica protiv Francuske* (odl.), 2010, s obzirom na njen status advokata specijaliziranog za porodično pravo); Greenpeace aktivista za nezakonit ulazak u zabranjenu vojnu zonu na Grenlandu (*Custers, Deveaux i Turk protiv Danske* (odl.), 2006, stavovi 95–96); političara na visokim položajima u državnom aparatu DDR, koji su osuđeni kao glavni pokretači ubistava Istočnih Njemaca koji su pokušali da napuste DDR od 1971. do 1989. prelaskom granice između dvije njemačke države (*Streletz, Kessler i Krenz protiv Njemačke* [VV], 2001, stav 78); graničnog policajca DDR za ubistvo osobe koja je pokušala preći granicu između dvije njemačke države 1972. godine premda je postupao po naređenju svojih nadređenih oficira (*K.-H.W. protiv Njemačke* [VV], 2001, stavovi 68–81); i komandanta sovjetske vojske jer je predvodio jedinicu „Crvenih partizana” u kaznenoj ekspediciji protiv navodnih saradnika okupatora u toku Drugog svjetskog rata, pri čemu su se opasnosti trebale pomno procijeniti (*Kononov protiv Latvije* [VV], 2010, stavovi 235–239). Što se tiče pojedinačne

krivične odgovornosti običnih vojnika, Sud je utvrdio da ti vojnici nisu pokazali potpuno, slijepo poštivanje naređenja kojim se flagrantno krši ne samo domaće pravo već i međunarodno priznata ljudska prava, naročito pravo na život, najvišu vrijednost u međunarodnoj hijerarhiji ljudskih prava (*ibid.*, stav 236; *K.-H.W. protiv Njemačke* [VV], 2001, stav 75).

33. Predvidivost se mora procjenjivati iz ugla osuđene osobe (po mogućnosti nakon što je ta osoba dobila adekvatan pravni savjet) u trenutku izvršenja krivičnog djela za koje se tereti (vidi, međutim, *Del Río Prada protiv Španije* [VV], 2013, stavovi 112 i 117, vezano za predvidivost promjene opsega kazne izrečene u vrijeme izricanja osude protiv podnositelja, tj. *nakon* izvršenja krivičnih djela).

34. Kada se osuda isključivo temelji na međunarodnom pravu ili se poziva na načela međunarodnog prava, Sud ocjenjuje predvidivost osude u svjetlu standarda međunarodnog prava na snazi u to vrijeme, kao i na međunarodnog ugovornog prava (Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima u vezi sa DDR u predmetu *Streletz, Kessler i Krenz protiv Njemačke* [VV], 2001, stavovi 90–106; ili Konvenciju o sprječavanju i kažnjavanju krivičnog djela genocida iz 1948. u slučaju Njemačke u predmetu *Jorgic protiv Njemačke*, 2007, stav 106), i/ili međunarodnom običajnom pravu (vidi definiciju genocida u međunarodnom običajnom pravu iz 1953. u predmetu *Vasiliasukas protiv Litvanije* [VV], 2015, stavovi 171–175; Zakonima i običajima rata iz 1944. godine u predmetu *Kononov protiv Latvije* [VV], 2010, stavovi 205–227; i međunarodnom običajnom pravu kojim se zabranjuje korištenje iperita u međunarodnim sukobima *Van Anraat protiv Nizozemske* (odl.), 2006, stavovi 86–97).

2. Pravno tumačenje: pojašnjenje zakonskih pravila

35. Bez obzira koliko jasno može biti formulisana neka zakonska odredba, u svakom pravnom sistemu, neminovno postoji element pravnog tumačenja. Uloga presuđivanja je povjerena sudovima upravo radi otklanjanja tih sumnji koje ostaju u pogledu tumačenja (*Kafkaris protiv Kipra* [VV], 2008, stav 141; *Bădescu i drugi protiv Rumunije*, 2025, stavovi 128–149, vezano za balans između krivične odgovornosti sudija i zaštite nezavisnosti i nepristrasnosti pravosudnog sistema radi zaštite vladavine prava). Postepeni razvoj krivičnog prava putem stvaranja prava kroz sudsku praksu je duboko-ukorijenjeno i predstavlja neophodan dio pravne tradicije strana ugovornica Konvencije. Član 7. Konvencije se ne može tumačiti tako da zabranjuje postepeno pojašnjenje pravila o krivičnoj odgovornosti kroz pravna tumačenja od predmeta do predmeta, pod uslovom da dalji razvoj bude konzistentan sa suštinom krivičnog djela te da se može u razumnoj mjeri predvidjeti (*S.W. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1995, stav 36; *Streletz, Kessler i Krenz protiv Njemačke* [VV], 2001, stav 50; *Kononov protiv Latvije* [VV] 2010, stav 185; *Norman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2021, stavovi 60 i 66). Sud smatra da se to jednako odnosi na razvoj domaćeg kao i na razvoj međunarodnog prava (*Milanković protiv Hrvatske*, 2022, stav 59).

36. Predvidivost pravnog tumačenja se odnosi na obilježja krivičnog djela (*Pessino protiv Francuske*, 2006, stavovi 35–36; *Dragotoniu i Militaru-Pidhorni protiv Rumunije*, 2007, stavovi 43–47; *Dallas protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2016, stavovi 72–77) i na primjenjivu kaznu (*Alimuçaj protiv Albanije*, 2012, stavovi 154–162; *Del Río Prada protiv Španije* [VV], 2013, stavovi 111–117). Zaključak Suda da osuda/krivično djelo nije predvidivo oslobađa ga obaveze da ocjenjuje da li je izrečena kazna sama po sebi propisana zakonom u smislu člana 7. (*Plechkov protiv Rumunije*, 2014, stav 75). Tumačenje strogo proceduralnih stvari nema nikakav uticaj na predvidivost krivičnog djela te time ne pokreće nikakva pitanja po osnovu člana 7. (*Khodorkovskiy i Lebedev protiv Rusije*, 2013, stavovi 788–790, u vezi sa navodnim proceduralnim preprekama za optužbe na teret podnositelja).

37. U vezi sa kompatibilnošću tumačenja domaćih pravosudnih organa sa suštinom krivičnog djela, Sud mora utvrditi da li je tumačenje bilo u skladu sa formulacijom odredbe relevantnog krivičnog zakonodavstva tumačene u njenom kontekstu, i da li je ono bilo neosnovano (*Yüksel Yalçınkaya protiv Turske* [VV], 2023, stavovi 255–268, vezano za krivično djelo pripadnosti oružanoj terorističkoj organizaciji; *Jorgic protiv Njemačke*, 2007, stavovi 104–108, vezano za krivično djelo genocida; *Total*

S.A. i Vitol S.A. protiv Francuske, 2023, stavovi 58–71, vezano za podmićivanje stranih javnih dužnosnika; *Jasuitis i Šimaitis protiv Litvanije*, 2023, stavovi 119–140, vezano za krivično djelo trgovina ljudima). Sud je također naglasio da to ponašanje ne izlazi iz okvira krivičnog prava samo zbog toga što predstavlja i disciplinski prekršaj (*Norman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2021, stav 68).

38. Vezano za osnovanu predvidivost pravnog tumačenja, Sud mora utvrditi da li je podnositelj osnovano mogao predvidjeti u predmetno vrijeme, po potrebi uz pomoć advokata, da je u opasnosti da će biti optužen i osuđen za predmetno krivično djelo (*Jorgic protiv Njemačke*, 2007, stavovi 109–113; *Delga protiv Francuske*, 2024, stavovi 65–72), te da će mu biti izrečena zapriječena kazna za to djelo. Sud mora utvrditi da li je pravno tumačenje krivičnog prava samo nastavak vidljive linije razvoja sudske prakse (*S.W. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1995, i *C.R. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1995, koji se odnose na silovanje i pokušaj silovanja dvije žene od strane njihovih muževa a u kojim je Sud konstatovao da je suštinski ponižavajući karakter silovanja tako očigledan da bi se odluke britanskih sudova trebale smatrati predvidivim i usklađenim sa osnovnim ciljevima Konvencije, „čija je suština poštovanje ljudskog dostojanstva i ljudske slobode”), ili da su sudovi usvojili novi pristup koji podnositelj nije mogao predvidjeti (*Pessino protiv Francuske*, 2006, stav 36; *Dragotoniu i Militaru-Pidhorni protiv Rumunije*, 2007, stav 44; *Del Río Prada protiv Španije*, stavovi 111–117; vidi, nasuprot tome, *Arrozpide Sarasola i drugi protiv Španije*, 2018, stavovi 124–130, koji se odnosi na izdvojenu presudu koja nije potkrijepljena sudsom praksom koja je mogla potaknuti opravdana očekivanja kod podnositelja, nekoliko mjeseci kasnije odlučujućom presudom na plenarnoj sjednici Vrhovnog suda na kojoj se odlučivalo o pobijanom pitanju). Prilikom ocjene predvidivosti pravnog tumačenja ne treba pripisivati nikakav odlučujući značaj odsustvu sličnih presedana (*K.A. i A.D. protiv Belgije*, 2005, stavovi 55–58, koji se odnosi na sadomazohističku praksu koja je dovela do osude za nanošenje stvarnih tjelesnih povreda, a čiju je neobičnu nasilnu prirodu istakao Sud; *Soros protiv Francuske*, 2011, stav 58; *Sacharuk protiv Litvanije*, 2024, stav 158, u vezi sa glasanjem pojedinih članova parlamenta umjesto drugih; *Saakashvili protiv Gruzije*, 2024, stav 152, koji se odnosi na prvi krivični postupak zbog zloupotrebe ovlaštenja pokrenut protiv bivšeg šefa Države u vezi sa djelom koji je počinio dok je bio na funkciji a prilikom korištenja diskrecionih ovlaštenja). Kada su domaći sudovi pozvani da protumače neku odredbu krivičnog prava prvi put, tumačenje opsega krivičnog djela koje odgovara suštini tog djela se, u pravilu, mora smatrati predvidivim (*Jorgic protiv Njemačke*, 2007, stav 109, u kojem je podnositelj bio prva osoba osuđena za genocid po osnovu neke odredbe Krivičnog zakona). Čak i novo tumačenje opsega postojećeg krivičnog djela može biti predvidivo u razumnoj mjeri u smislu člana 7, pod uslovom da je utemeljeno u smislu domaćeg prava i da odgovara suštini krivičnog djela (vidi, u vezi sa novim tumačenjem pojma utaja poreza, predmet *Khodorkovskiy i Lebedev protiv Rusije*, 2013, stavovi 791–821, u kojem je Sud zaključio da krivično pravo o oporezivanju može biti dovoljno fleksibilno da se prilagodi novim situacijama, a da pri tome ipak ne postane nepredvidivo; *Sacharuk protiv Litvanije*, 2024, stavovi 156–159, u vezi sa novim tumačenjem pojma ‘velika nematerijalna šteta po Državu’ u mjeri u kojoj se taj pojam odnosi na glasanje umjesto drugog člana parlamenta). U svakom slučaju domaći sudovi moraju posvetiti dužnu pažnju objašnjenju obilježja krivičnog djela tako da bi ono bilo predvidivo i kompatibilno sa njegovom suštinom (*Parmak i Bakir protiv Turske*, 2019, stav 77).

39. Premda Sud može obratiti pažnju na doktrinarno tumačenje prava u predmetno vrijeme, posebno kada se ono podudara sa pravnim tumačenjem (*K.A. i A.D. protiv Belgije*, 2005, stav 59; *Alimuçaj protiv Albanije*, 2012, stavovi 158–160), činjenica da su autori slobodno tumačili zakon ne može zamijeniti postojanje sudske prakse (*Dragotoniu i Militaru-Pidhorni protiv Rumunije*, 2007, stavovi 26 i 43; *Georgouleas i Nestoras protiv Grčke*, 2020, stav 64).

40. Premda pod određenim okolnostima dugotrajno tolerisanje određenih vrsta ponašanja, inače kažnjivih po krivičnom pravu, može u određenim slučajevima prerasti u *de facto* dekriminalizaciju tog ponašanja, sama činjenica da drugi pojedinci nisu krivično procesuirani ili osuđene ne može osloboditi osuđenog podnositelja od krivične odgovornosti ili učiniti osudu protiv njega nepredvidivom za potreba člana 7. (*Khodorkovskiy i Lebedev protiv Rusije*, 2013, stavovi 816–820; *Sacharuk protiv Litvanije*, 2024, stav 153).

41. Kada domaći sudovi tumače zakonske odredbe zasnovane na međunarodnom javnom pravu, oni moraju odlučiti koje tumačenje će usvojiti u domaćem pravu, pod uslovom da je to tumačenje u skladu sa suštinom krivičnog djela i u razumnoj mjeri predvidivo u predmetno vrijeme (vidi, na primjer, širi pojam genocida kojeg su usvojili njemački sudovi a zatim odbacili drugi međunarodni sudovi kao što je Međunarodni sud pravde, u predmetu *Jorgic protiv Njemačke*, 2007, stavovi 103-116).

42. Sud je utvrdio da uslov predvidivosti nije ispunjen u slučajevima širokog tumačenja krivičnog prava na štetu optuženog (*in malam partem*), i kada to tumačenje proizlazi iz nepredvidive promjene sudske prakse (*Dragotoniu i Militaru-Pidhorni protiv Rumunije*, 2007, stavovi 39–48) ili iz tumačenja po analogiji koja nisu kompatibilna sa suštinom krivičnog djela (na primjer, osuda za genocid u predmetu *Vasiliauskas protiv Litvanije* [VV], 2015, stavovi 179-186), i u slučaju opširnog i nepredvidivog tumačenja krivičnog djela na štetu optuženog koje nije kompatibilno sa samom suštinom krivičnog djela (*Yüksel Yalçinkaya protiv Turske* [VV], 2023, stav 271; *Navalnyye protiv Rusije*, 2017, stav 68; *Parmak i Bakir protiv Turske*, 2019, stav 76; *Tristan protiv Moldavije*, 2023, stav 67). Sud isto to može zaključiti protiv Države na osnovu osude za djelo koje proizlazi iz razvoja sudske prakse konsolidovane nakon izvršenja tog krivičnog djela (na primjer, krivično djelo potstrekavanja i pomaganja mafijaške organizacije izvana u predmetu *Contrada protiv Italije (br. 3)*, 2015, stavovi 64–76), ili slučaj osuđujuće presude na osnovu dvosmislene odredbe u domaćem pravu koja se različito tumačila (*Žaja protiv Hrvatske*, 2016, stavovi 99–106). U vezi sa tim, nekonzistentnoj sudskoj praksi nedostaje potrebna preciznost da bi se izbjegle sve opasnosti od proizvoljnosti i omogućilo pojedincima da predvide posljedice svojih postupaka (*ibid.*, stav 103).

43. Činjenica da je porota odgovorna za odlučivanje u nekom predmetu i za primjenu krivičnog prava ne znači da dejstvo tog prava nije predvidivo u smislu člana 7. (*Jobe protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2011). Dodjela diskrecionog ovlaštenja poroti da na određeni predmet primjenjuje zakon samo po sebi ne predstavlja neusklađenost sa zahtjevima Konvencije, pod uslovom da je dovoljno jasno naveden opseg tog ovlaštenja i način na koji se ono koristi, da bi se pojedincu pružila adekvatna zaštita od proizvoljnosti (*O'Carroll protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2005, vezano za ocjenu porote šta predstavlja nedolično ponašanje).

3. Poseban slučaj sukcesije država

44. Koncept pravnog tumačenja se odnosi na postepeni razvoj sudske prakse u datoj državi koja podliježe vladavini prava i demokratskom režimu, ali isto tako važi i u slučaju sukcesije država. U slučaju promjene suvereniteta države na nekoj teritoriji ili promjene političkog režima na teritoriji države, Sud smatra da je legitimno da država uređena vladavinom prava pokreće krivične postupke protiv onih koji su počinili zločine u prethodnom režimu; slično tome sudovi te države, koji su zamijenili sudove koji su ranije postojali, ne mogu se kritikovati što primjenjuju i tumače zakonske odredbe na snazi u predmetno vrijeme u svjetlu načela koja uređuju državu koja podliježe vladavini prava (*Streletz, Kessler i Krenz protiv Njemačke* [VV], 2001, stavovi 79–83; *Vasiliauskas protiv Litvanije* [VV] 2015, stav 159). To je slučaj kada je u pitanju pravo na život, najveća vrijednost Konvencije i međunarodne hijerarhije ljudskih prava, tj. pravo iz Konvencije koje zemlje potpisnice prvenstveno imaju obavezu štiti (*Kononov protiv Latvije* [VV], 2010, stav 241). Praksa države da toleriše ili podstiče pojedina djela koja se smatraju krivičnim djelima prema pravnim institutima domaćeg ili međunarodnog prava i osjećaj nekažnjivosti koji takva praksa uliva počiniteljima tih djela ne sprječava njihovo izvođenje pred lice pravde i kažnjavanje (*Vasiliauskas protiv Litvanije* [VV], 2015, stav 158; *Streletz, Kessler i Krenz protiv Njemačke* [VV], 2001, stavovi 74 i 77–79). Zbog toga je Sud smatrao predvidivim osude političkih lidera DDR i graničnog policajca za ubistva Istočnih Njemaca koji su pokušali napustiti DDR od 1971. do 1989. prelaskom granice između dvije njemačke države, koje su izrekli njemački sudovi nakon ujedinjenja na osnovu zakonskih propisa DDR (*ibid.*, stavovi 77–89; *K.-H.W. protiv Njemačke* [VV], 2001, stavovi 68-91). Sud je došao do istog zaključka i u pogledu osude protiv komandanta sovjetske vojske za krivična djela izvršena tokom Drugog svjetskog rata koju su izrekli sudovi Latvije nakon

proglašenja nezavisnosti Latvije 1990. i 1991. godine (*Kononov protiv Latvije* [VV], 2010, stavovi 240-241).

45. Sud je također smatrao da je osuda zasnovana na zakonskim propisima ponovo uspostavljene Republike Litvanije bila dovoljno predvidiva a time i usklađena sa članom 7. Konvencije, uprkos činjenici da u predmetno vrijeme Litvanija još uvijek nije bila priznata kao nezavisna država (*Kuolelis, Bartosevicius i Burokevicius protiv Litvanije*, 2008, stavovi 116–122, vezano za osudu lidera litvanskog ogranka Komunističke partije SSSR zbog njihove umiješanosti u subverzivne i protivdržavne aktivnosti u januaru 1991).

4. Poseban slučaj univerzalne krivične nadležnosti države i važećih domaćih zakonskih propisa

46. Osuda domaćih sudova određene države na osnovu njenog domaćeg prava može se odnositi na djela koja je počinio predmetni pojedinac u drugoj državi (*Jorgic protiv Njemačke*, 2007; *Van Anraat protiv Nizozemske* (odl.), 2006). Pitanje ekstrateritorijalne ili univerzalne nadležnosti domaćih sudova neke države ne spada u opseg člana 7. (*Ould Dah protiv Francuske* (odl.), 2009) već prava na tribunal ili sud ustanovljen po osnovu zakona ugrađenom u član 6. stav 1 i član 5. stav 1 (a) Konvencije („zakonito lišavanje slobode po presudi nadležnog suda”) (*Jorgic protiv Njemačke*, 2007, stavovi 64–72, vezano za osudu za djela genocida počinjena u Bosni i Hercegovini).

47. Međutim, kada domaći sudovi neke države osude osobu po osnovu univerzalne krivične nadležnosti, po članu 7. može se razmotriti primjena domaćeg prava na štetu prava države u kojoj su djela izvršena. Na primjer, u predmetu u kojem je donesena osuda protiv mauritanskog oficira od strane francuskih za sudova djela mučenja i barbarstva izvršena u Mauritaniji (na osnovu Konvencije protiv mučenja Ujedinjenih nacija), Sud je konstatovao da primjena francuskog krivičnog prava na štetu mauritanskog zakona o pomilovanju (koji je stupio na snagu prije krivičnog postupka) nije u suprotnosti sa načelom zakonitosti (*Ould Dah protiv Francuske* (odl.), 2009). U tom smislu je Sud smatrao da „bi apsolutna nužnost zabrane mučenja i krivičnog procesuiranja svake osobe koja prekrši to univerzalno pravilo, kao i vršenje univerzalne nadležnosti predviđene Konvencijom protiv mučenja Ujedinjenih nacija zemlje potpisnice, bili lišeni svoje suštine ako bi države mogle da vrše samo svoju jurisdikcijsku nadležnost a ne da primjenjuju svoje zakonske propise. Nema sumnje da bi ukoliko bi se pravo države koja primjenjuje svoju univerzalnu nadležnost smatralo neprimjenjivim zbog odluka ili posebnih zakona donesenih od strane države u kojoj je krivično djelo izvršeno u nastojanju da zaštiti svoje građane, ili kada je primjenjivo, pod direktnim ili indirektnim uticajem izvršilaca tih djela u cilju njihovog oslobađanja od krivice, to bi imalo za posljedicu onemogućavanje primjene univerzalne nadležnosti i poništavanje samog cilja Konvencije protiv mučenja Ujedinjenih nacija”. Sud je ponovio da zabrana mučenja ima istaknuto mjesto u svim međunarodnim dokumentima koji se odnose na zaštitu ljudskih prava te da ona sadrži jedno od osnovnih vrijednosti demokratskih društava.

IV. Načelo zabrane retroaktivne primjene krivičnog prava

A. Opšta razmatranja

48. Članom 7. se bezuslovno zabranjuje retroaktivna primjena prava kada ona ide na štetu optuženog (*Del Río Prada protiv Španije* [VV], 2013, stav 116; *Kokkinakis protiv Grčke*, 1993, stav 52). Načelo zabrane retroaktivne primjene krivičnog prava se odnosi i na odredbe u kojima se definiše krivično djelo (*Vasiliauskas protiv Litvanije* [VV] 2015, stavovi 165–166) i na one kojima se određuju kazne za to djelo (*Jamil protiv Francuske*, 1995, stavovi 34–36; *M. protiv Njemačke*, 2009, stavovi 123 i 135–137; *Gurguchiani protiv Španije*, 2009, stavovi 32–44). Čak i nakon izricanja kazne ili za vrijeme njenog izvršenja, zabranom retroaktivne primjene kazni se sprječava da zakonodavni, organi uprave i sudovi redefinišu i mijenjaju opseg izrečene kazne na štetu osuđene osobe (*Del Río Prada protiv Španije* [VV], 2013, stav 89, koji se odnosi na kaznu zatvora u trajanju od trideset godina u pogledu koje se u skladu sa promjenom sudske prakse nije moglo primijeniti smanjenje kazne po osnovu rada tokom lišenja slobode, premda je u vrijeme kada je podnositelj izvršio krivična djela maksimalna zakonska kazna zatvora smatrala novom, trebala se primijeniti nezavisna presuda o smanjenju kazne za rad obavljen tokom lišenja slobode).

49. Načelo zabrane retroaktivne primjene je prekršeno u slučaju retroaktivne primjene zakonskih odredbi za djela izvršena prije stupanja na snagu tih odredbi. Zabranjeno je širiti opseg postojećih djela na djela koja ranije nisu predstavljala krivična djela (vidi *Kotlyar protiv Rusije*, 2022, stavovi 28–34, koji se odnosi na ponovnu klasifikaciju optužbi). Međutim, do povreda člana 7. ne postoji kada su predmetna djela već bila kažnjiva po Krivičnom zakonu na snazi u to vrijeme – čak i u slučaju da su bila kažnjiva samo kao otežavajuća okolnost, a ne kao krivično djelo samo po sebi – (*Ould Dah protiv Francuske* (odl.), 2009, po uslovom da izrečena kazna ne prelazi maksimum propisan tim Krivičnim zakonom) ili kada se osuda protiv podnositelja zasniva na međunarodnom pravu na snazi u to vrijeme (*Vasiliauskas protiv Litvanije* [VV], 2015, stavovi 165–166, kada se Sud bavio osudom podnositelja u svjetlu međunarodnog prava na snazi 1953. godine, te konstatovao da su odredbe litvanskog zakona iz 2003. godine o genocidu primijenjene retroaktivno; *Šimšić protiv Bosne i Hercegovine* (odl.), 2012, vezano za zločine protiv čovječnosti počinjene 1992. godine; *Milanković protiv Hrvatske*, 2022, stav 53, u kojim se Sud bavio osudom podnositelja za ratne zločine počinjene 1991/92, na osnovu njegove komandne odgovornosti). U posljednjem predmetu, premda domaće vlasti uvijek mogu usvojiti širu definiciju nekog krivičnog djela od one predviđene međunarodnim pravom (stav 40 gore), oni ne mogu izricati *retroaktivne* kazne na osnovu te nove definicije u odnosu na djela koja su prethodno izvršena (*Vasiliauskas protiv Litvanije* [VV], 2015, stav 181, vezano za osudu za genocid na osnovu Krivičnog zakona iz 2003. godine za djela izvršena protiv članova političke grupe 1953. godine).

50. Da bi se utvrdilo da li, u smislu člana 7, zakon donesen nakon navodnog izvršenja krivičnog djela ide više ili manje u prilog optuženog od zakona koji je bio na snazi u vrijeme navodnog izvršenja djela, moraju se uzeti u obzir specifične okolnosti slučaja (načelo konkretizacije u odnosu na poređenje definicija krivičnog djela *in abstracto*). Ukoliko je naknadni zakon strožiji od zakona na snazi u vrijeme navodnog izvršenja djela, on se ne može primijeniti. (*Savjetodavno mišljenje koje se odnosi na primjenu tehnike „blanketne reference” ili „referentnih zakonskih propisa” u definisanju krivičnog djela i standarda poređenja između krivičnog zakona na snazi u vrijeme izvršenja krivičnog djela i izmijenjenog krivičnog zakona* [VV], 2020, stavovi 88 i 92).

51. Što se tiče težine kazne, Sud se ograničava na to da se ne izriče strožija kazna od one koja je bila na snazi u vrijeme izvršenja djela. Pitanja adekvatnosti kazne ne potpadaju pod djelokrug primjene člana 7. Konvencije. Uloga Suda nije da odlučuje o trajanju kazne zatvora ili vrsti kazne koja odgovara datom djelu (*Hummatov protiv Azerbejdžana* (odl.), 2006; *Hakkar protiv Francuske* (odl.), 2009; *Vinter i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV] 2013, stav 105). Pitanja proporcionalnosti kazne mogu se, međutim, ocjenjivati po osnovu člana 3. Konvencije (*ibid.*, stav 102, koja se tiče pojma „očigledno neproporcionalne kazne”).

52. U vezi sa ozbiljnošću/težinom kazne, Sud je, na primjer, presudio da kazna doživotnog zatvora nije teža od smrtne kazne, pri čemu se smrtna kazna primjenjivala u vrijeme djela koje je izvršeno ali nakon toga ukinuta i zamijenjena kaznom doživotnog zatvora (*Hummatov protiv Azerbejdžana* (odl.), 2006; *Stepanenko i Ososkalo protiv Ukrajine* (odl.), 2014; *Öcalan protiv Turske* (br. 2), 2001, stav 177; *Ruban protiv Ukrajine*, 2016, stav 46). Sud također smatra da stroža kazna nije primijenjena retroaktivno kada se kazna zatvora zamijeni pritvorom u psihijatrijskoj instituciji na osnovu nove verzije krivičnog zakona, nakon ponovnog otvaranja postupka: pošto su domaći sudovi konstatovali da je prethodni zakon koji je važio u predmetno vrijeme već sadržavao mjere iste težine kao one koje su predviđene novim zakonom (*Kadusic protiv Švajcarske*, 2018, stavovi 71–76; vidi, *a contrario*, *W.A. protiv Švajcarske*, 2021, stavovi 58–60, u kojem je Sud zaključio da je preventivni pritvor podnositelja nakon ponavljanja postupka prerastao u strožiju kaznu koja je primijenjena retroaktivno). U predmetu *Kupinsky protiv Ukrajine*, 2022, stav 64, Sud je smatrao da su odbijanjem stvarne mogućnosti da podnositelj traži uslovni otpust, domaće vlasti preinačile njegovu prvobitnu kaznu koja se mogla smanjiti u *de facto* i *de jure* doživotnu kaznu zatvora koja se ne može smanjiti, te su prema tome, promijenile opseg prvobitne kazne na štetu podnositelja, izricanjem strože kazne.

53. Prilikom utvrđivanja da li je došlo do retroaktivne primjene kazne na štetu optuženog mora se obratiti pažnja na okvire kažnjavanja (minimalna i maksimalna kazna) koji se primjenjuju u svakom krivičnom zakonu. Na primjer, čak i kada kazna izrečena podnositelju spada u okvir dva potencijalno važeća krivična zakona, sama mogućnost da se blaža kazna mogla izreći primjenom blaže minimalne kazne po osnovu krivičnog zakona je dovoljna da se ustanovi povreda člana 7. (*Maktouf i Damjanović protiv Bosne i Hercegovine* [VV], 2013, stavovi 65–76). Ocjena koji je krivični zakon blaži ili povoljniji po optuženog ne zavisi od apstraktnog poređenja dva predmetna krivična zakona. Od ključne važnosti je da li, nakon konkretne ocjene specifičnih djela, primjena jednog krivičnog prava u odnosu na drugi, je stavila optuženog u nepovoljniji položaj vezano za izrečenu kaznu (*ibid.*, stavovi 69–70; *Jidic protiv Rumunije*, 2020, stavovi 85–98).

B. Produžena krivična djela

54. U predmetima „produženih” ili „kontinuiranih” krivičnih djela (koja se odnose na djela koja se odvijaju u određenom vremenskom periodu), Sud je precizirao da načelo pravne izvjesnosti nalaže da se obilježja krivičnog djela zbog kojih se traži krivična odgovornost osobe budu jasno navedena u optužnici. Nadalje, u odluci koju donosi domaći sud također se mora jasno navesti da su osuda i kazna optuženog rezultat zaključka da je tužilaštvo dokazalo obilježja „produženog” krivičnog procesuiranja (*Ecer i Zeyrek protiv Turske*, 2001, stav 33). Sud je konstatovao da činjenica da su domaći sudovi osudili osobu za krivično djelo koje je uvedeno izmjenama i dopunama Krivičnog zakona, *inter alia* za djela koja je izvršio prije stupanja na snagu tih izmjena i dopuna u kojima je ono klasifikovano u „produženo” krivično djelo u domaćem pravu nije preraslo u retroaktivnu primjenu krivičnog prava na štetu optuženog (*Rohlena protiv Češke Republike* [VV], 2015, stavovi 57–64, u vezi sa krivičnim djelom zlostavljanja osobe koja živi pod istim krovom). Sud je zaključio da u datom domaćem pravu, „produženo” krivično djelo predstavlja jednu radnju, čija se klasifikacija u krivičnom pravu mora ocjenjivati u skladu sa zakonom koji je bio na snazi u vrijeme posljednjeg akta tog djela, pod uslovom da su djela izvršena u vrijeme važenja drugog ranijeg zakona isto tako bila kažnjiva prema starijem zakonu. Pored toga, primjena pojma produženog krivičnog djela od strane domaćih sudova uvedenog u Krivični zakon prije prvog akta izvršenog od strane podnositelja je bila dovoljno predvidiva u svjetlu domaćeg prava (*ibid.*, stavovi 60–64). Sud je također utvrdio da kazna izrečena podnositelju prema klasifikaciji „produženog” krivičnog djela nije bila strožija od kazne koja bi mu bila izrečena da su akti koje je počinio prije izmjene zakona cijenjena odvojeno od onih koja su izvršena kasnije (*ibid.*, stavovi 65–69).

55. Suprotno tome, Sud je utvrdio da je krivično pravo bilo primijenjeno retroaktivno na štetu podnositelja kada osuda za produženo krivično djelo nije bila predvidiva po domaćem pravu na snazi

u predmetno vrijeme a imala je za posljedicu povećanje kazne koja mu je izrečena ([Veeber protiv Estonije \(br. 2\)](#), 2003, stavovi 30–39; [Puhk protiv Estonije](#), 2004, stavovi 24–34).

C. Recidivizam

56. Sud je naveo da činjenica da su prvostepeni i žalbeni sud uzeli u obzir raniju osuđivanost podnosioca, što su mogli učiniti jer se njegova osuda iz 1984. godine i dalje nalazila u njegovoj krivičnoj evidenciji, nije bila u suprotnosti sa odredbama člana 7. s obzirom da je to krivično djelo za koje je krivično procesuiran i kažnjen izvršeno nakon stupanja na snagu novog zakona prema kojem je produžen period u toku kojeg mu se moglo suditi kao povratniku ([Achour protiv Francuske](#) [VV], 2006, stavovi 44–61, u vezi sa direktnom primjenom novog krivičnog zakona koji propisuje period od deset godina u toku kojeg se osobi može suditi kao povratniku, dok je starim zakonom koji je bio na snazi u vrijeme izvršenja prvog krivičnog djela predviđen period od pet godina, nakon čijeg isteka bi, prema riječima podnosioca, on ostvario korist od „prava na brisanje iz evidencije”). Ovaj retroaktivni pristup se razlikuje od pojma retroaktivne primjene u strogom smislu te riječi.

V. Načelo retroaktivne primjene povoljnijeg krivičnog zakona

57. Premda se u članu 7. stav 1 Konvencije izričito ne spominje načelo retroaktivne primjene blaže kazne (za razliku od člana 15. stav 1 *in fine* Pakta o građanskim i političkim pravima Ujedinjenih nacija i člana 9. Američke konvencije o ljudskim pravima), Sud je konstatovao da se članom 7 stav 1 garantuje ne samo pravo zabrane retroaktivne primjene strožijih krivičnih zakona, već, implicitno, i načelo retroaktivne primjene blažeg krivičnog zakona. To načelo je sadržano u pravilu da, kada postoje razlike između krivičnog zakona na snazi u vrijeme izvršenja krivičnog djela i kasnijih krivičnih zakona usvojenih prije izricanja pravosnažne presude, sudovi moraju primjenjivati zakon čije su odredbe najpovoljnije za optuženog (*Scoppola protiv Italije (br. 2)* [VV], 2009, stavovi 103–109, u vezi sa kaznom zatvora od trideset godina umjesto kazne doživotnog zatvora). Sud je smatrao da bi „izricanje strože kazne samo zato što je bila propisana u vrijeme izvršenja krivičnog djela značilo da se na štetu optuženog primjenjuju pravila kojima se uređuje slijed krivičnih zakona u vremenu. Osim toga, to bi preraslo u zanemarivanje svake zakonske izmjene povoljne po optuženog, do koje se moglo doći prije osude i do nastavka izricanja kazni koje država – i zajednica koju predstavlja-sada smatraju pretjeranim” (*ibid.*, stav 108). Sud je konstatovao da je u Evropi i na međunarodnom nivou postepeno postignut konsenzus oko stava da je primjena krivičnog zakona kojim se propisuje blaža kazna, čak i onog koji je stupio na snagu nakon izvršenja krivičnog djela, postao osnovno načelo krivičnog prava (*ibid.*, stav 106). Nadalje, Sud je zaključio da se načelo retroaktivne primjene povoljnijeg krivičnog zakona primjenjuje ne samo na primjenjivu kaznu već i na kontekst izmjene koja se odnosi na definiciju krivičnog djela (*Parmak i Bakir protiv Turske*, 2019, stav 64; *Savjetodavno mišljenje koje se odnosi na primjenu tehnike „blanketne reference” ili „referentnih zakonskih propisa” u definisanju krivičnog djela i standarda poređenja između krivičnog zakona na snazi u vrijeme izvršenja krivičnog djela i izmijenjenog krivičnog zakona* [VV], 2020, stav 82).

58. U predmetu *Mørck Jensen protiv Danske*, 2022, stavovi 44–54, podnositelj je osuđen za kršenje zabrane ulaska i zadržavanja u specifičnoj zoni sukoba (definisanoj sekundarnim zakonskim propisima) koja je ukinuta do vremena odlučivanja u predmetu nakon izmjene situacije u toj zoni. Sud je smatrao da se treba primijeniti krivični zakon koji je važio u vrijeme izvršenja djela pošto se ukidanje zabrane moglo propisati samo sporednim okolnostima nebitnim za pitanje krivice. Sud je prema tome izdvojio ovaj predmet od sudske prakse po načelu retroaktivne primjene blažeg krivičnog zakona.

59. Međutim, pravni vakuum od tri mjeseca od ukidanja smrtne kazne i kasnije izmjene Krivičnog zakona (kojim se smrtna kazna zamjenjuje kaznom doživotnog zatvora) nije podnositelju dala pravo na blažu kaznu koja se od tada primjenjivala (*Ruban protiv Ukrajine*, 2016, stavovi 41–46, u vezi sa kaznom zatvora od petnaest godina). U takvim situacijama Sud uzima u obzir kontekst u kojem je smrtna kazna ukinuta u datoj državi, a posebno činjenicu da je sporni pravni vakuum bio namjeran (*ibid.*, stav 45).

60. Premda se u predmetu *Scoppola protiv Italije (br. 2)* [VV], 2009, Sud nije eksplicitno izjasnio u korist retroaktivnog dejstva izmjena zakona u korist osuđenih osoba, on jeste primijenio načelo retroaktivne primjene blažeg kazne na osuđenu osobu, uzimajući u obzir zahtjev domaćeg prava da domaći sudovi preispitaju presudu *ex officio* u slučaju da je kasnijim zakonom smanjena kazna za to djelo (*Gouarré Patte protiv Andore*, 2016, stavovi 28–36). Sud je smatrao da država koja u svom zakonodavstvu izričito propisuje načelo retroaktivne primjene povoljnije kazne, mora dozvoliti svojim građanima da koriste to pravo u skladu sa garancijama Konvencije (*ibid.*, stav 35; uporediti i staviti nasuprot *Artsruni protiv Armenije* (odl.), 2021, stavovi 47–62, za postupak u kojem je podnositelj zahtijevao preispitivanje svoje kazne nakon izmjena zakona, se nije smatralo da potpada pod opseg člana 7. imajući u vidu zaključke koje su donijeli domaći sudovi).

61. Načelo retroaktivne primjene blažeg krivičnog zakona se također može primijentiti i prilikom objedinjavanja više kazni u jednu ukupnu kaznu (*Koprivnikar protiv Slovenije*, 2017, stav 59).

62. Prilikom odlučivanja da li je zakon donesen nakon izvršenja navodnog krivičnog djela više ili manje povoljan po optuženog od onog zakona koji je bio na snazi u vrijeme navodnog izvršenja djela, moraju se uzeti u obzir okolnosti slučaja – načelo konkretizacije (*Savjetodavno mišljenje koje se odnosi na primjenu tehnike „blanketne reference” ili „referentnih zakonskih propisa” u definisanju krivičnog djela i standarda poređenja između krivičnog zakona na snazi u vrijeme izvršenja krivičnog djela i izmijenjenog zakona*, [VV], 2020, stavovi 86–92; *Cesarano protiv Italije*, 2024, stavovi 63 i 84).

VI. Član 7. stav 2: opšta načela zakona kojeg priznaju civilizirani narodi

Član 7. stav 2. Konvencije

„2. 2. Ovaj član ne utječe na suđenje ili kažnjavanje bilo koje osobe koja je kriva za činjenje ili nečinjenje, ako je to djelo u vrijeme izvršenja predstavljalo krivično djelo prema općim pravnim načelima priznatim kod civiliziranih naroda.“

Ključne riječi baze podataka HUDOC

Krivično djelo (7-2) – opšta načela zakona kojeg priznaju civilizirani narodi (7-2)

63. Iz *travaux préparatoires* Konvencije proizlazi da se može smatrati da član 7, stav 1 sadrži opšte pravilo o zabrani retroaktivne primjene i da je stav 2. tog člana samo kontekstualno pojašnjenje dijela pravila o krivičnoj odgovornosti koji je dodat da bi se osiguralo da se otklone sve sumnje u valjanost krivičnog procesuiranja nakon Drugog svjetskog rata za zločine izvršene tokom tog rata (*Kononov protiv Latvije* [VV], 2010, stav 186; *Maktouf i Damjanović protiv Bosne i Hercegovine* [VV], 2013, stav 72). Zbog toga je jasno da autori Konvencije nisu namjeravali da dozvole bilo kakav opšti izuzetak od pravila zabrane retroaktivne primjene. U stvari, Sud je istakao u nekoliko predmeta da su dva stava člana 7. uzajamno povezana i da ih treba tumačiti u međusobnom skladu (*Tess protiv Latvije* (odl.), 2008; *Kononov protiv Latvije* [VV], 2010, stav 186).

64. U svijetu ovih načela Sud je isključio primjenu člana 7, stav 2. na osudu za ratne zločine izvršene u Bosni 1992. i 1993. godine (*Maktouf i Damjanović protiv Bosne i Hercegovine* [VV], 2013, stavovi 72, u kojem je Vlada tvrdila da su sporna djela bila krivično djelo po osnovu „opštih pravnih načela koja priznaju civilizirani narodi“ i da se zabrana retroaktivnosti- kazni ne treba primijeniti) i na osudu za genocid izvršen 1953. godine (*Vasiliauskas protiv Litvanije* [VV], 2015, stavovi 187–190). Što se tiče osude za ratne zločine izvršene tokom Drugog svjetskog rata, Sud je smatrao da je nije nužno da se ona ocjenjuje po osnovu člana 7. stav 2 s obzirom na to da su postupci podnositelja predstavljali krivično djelo po „međunarodnom pravu“ u smislu člana 7. stav 1 (*Kononov protiv Latvije* [VV], 2010, stavovi 244–246, za koju se podrazumijeva da se odnosi na međunarodno običajno pravo, a naročiti zakone i običaje rata).

VII. Mjere koje je Sud naveo u predmetima kršenja člana 7. Konvencije

65. U kontekstu izvršenja presuda u skladu sa članom 46. Konvencije, presuda u kojoj Sud utvrdi povredu Konvencije, nameće zakonsku obavezu tuženoj Državi da okonča utvrđenu povredu te da izvrši reparacije njenih posljedica tako da ponovo uspostavi stanje koje je postojalo prije te povrede. Presude Suda su, međutim, u osnovi deklarativne. Shodno tome, države ugovornice koje su strane u predmetu u principu mogu da biraju, pod nadzorom Vijeća ministara, sredstva koja će u svom domaćem pravnom poretku usvojiti da bi se okončala povreda koju je Sud utvrdio – što uključuje opšte i, prema potrebi, individualne mjere –, pod uslovom da se izvršenje izvrši u dobroj vjeri i na način koji je u skladu sa „zaključcima i duhom” presude (*Yüksel Yalçinkaya protiv Trske* [VV], 2023, stav 404).

66. Međutim, u nekim konkretnim situacijama da bi pomogao tuženoj Državi da ispuni svoje obaveze po osnovu člana 46, Sud može tražiti da se navedu vrste pojedinačnih i/ili opštih mjera koje se mogu poduzeti da bi se okončala situacija koja dovodi do zaključka da se radi o povredi. U slučaju povrede člana 7. Konvencije, Sud ponekad, u izuzetnim slučajevima, ukazuje na praktične individualne mjere: ponavljanje postupka pred domaćim sudom na zahtjev podnositelja (*Dragotoni i Militaru-Pidhorni protiv Rumunije*, 2007, stav 55, primjenom istog načela kao i u situaciji kada je osoba osuđena suprotno članu 6. Konvencije); puštanje podnositelja predstavke na slobodu što prije (*Del Río Prada protiv Španije* [VV], 2013, stav 139 i operativna odredba br. 3, nakon utvrđenja povrede člana 7. i člana 5. stav 1 Konvencije); ili zahtjev tuženoj Državi da osigura zamjenu kazne doživotnog zatvora izrečenu podnositelju predstavke kaznom zatvora u trajanju od najviše trideset godina, u skladu sa načelom retroaktivne primjene blaže kazne (*Scoppola protiv Italije (br. 2)* [VV], 2009, stav 154. i operativna odredba br. 6 (a)).

Lista citiranih predmeta

Sudska praksa citirana u ovom Vodiču se odnosi na presude i odluke Suda i odluke i izvještaje Evropske komisije za ljudska prava („Komisija”).

Osim ako nije drugačije naznačeno, sve reference se odnose na presude o meritumu koje je donijelo vijeće Suda. Skraćenica „(odl.)” označava da je citat iz odluke Suda, a skraćenica „[VV]” označava da je predmet razmatralo Veliko vijeće.

Presude vijeća koje nisu pravosnažne u smislu člana 44. Konvencije u trenutku objavljivanja ovog ažuriranog teksta označene su znakom (*) na donjem spisku. Član 44. stav 2. Konvencije glasi kako slijedi: „Presuda vijeća postaje konačna: (a) kada stranke izjave da neće zahtijevati da se predmet iznese pred Veliko vijeće, ili (b) tri mjeseca poslije donošenja presude, ako se ne zatraži da se predmet iznese pred Veliko vijeće, ili (c) kada odbor Velikog vijeća odbije zahtjev za razmatranje na osnovu člana 43.” Kada odbor Velikog vijeća prihvati zahtjev da predmet bude iznjet pred Veliko vijeće, presuda vijeća ne postaje pravosnažna i samim tim nema pravno dejstvo; pravosnažna postaje potonja presuda Velikog vijeća.

Hiperlinkovi za navedene predmete u elektronskoj verziji Vodiča usmjereni su ka bazi podataka HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>), koja omogućava pristup sudskoj praksi Evropskog suda (presude i odluke Velikog vijeća, vijeća i odbora, predmeti o kojima su podnijete informacije, savjetodavna mišljenja, pravni sažeci iz informativne bilješke o sudskoj praksi) i Komisije (odluke i izvještaji), kao i rezolucijama Vijeća ministara.

Sud presude i odluke izriče na engleskom i/ili francuskom jeziku, koja su njegova dva službena jezika. HUDOC također sadrži prevode mnogih važnih predmeta na više od 30 nezvaničnih jezika, kao i linkove za oko stotinu online zbirki sudske prakse čiji su autori treća lica. Svim jezičkim verzijama koje su dostupne za navedene predmete može se pristupiti preko taba „Language versions” (Jezičke verzije) u bazi podataka [HUDOC](#); to je tab koji se može naći nakon što kliknete na hiperlink predmeta.

—A—

[A. protiv Španije](#), br. 11885/85, Odluka Komisije od 13. oktobra 1986.

[Achour protiv Francuske](#) [VV], br. 67335/01, ESLJP 2006-IV

[Adamson protiv Ujedinjenog Kraljevstva](#) (odl.), br. 42293/98, 26. januara 1999.

[Savjetodavno mišljenje koje se odnosi na primjenu tehnike „blanketne reference” ili „referentnih zakonskih propisa” u definisanju krivičnog djela i standarda poređenja između krivičnog zakona na snazi u vrijeme izvršenja krivičnog djela i izmijenjenog krivičnog zakona](#) [VV], zahtjev br. P16-2019-001, 29. maja 2020.

[Savjetodavno mišljenje o primjenjivosti rokova zastare na krivično procesuiranje, osudu i kažnjavanje djela koje u suštini predstavlja mučenje](#) [VV], zahtjev br. P16-2021-001 od 26. aprila 2022.

[Alimuçay protiv Albanije](#), br. 20134/05, 7. februara 2012.

[Antia i Khupeni protiv Gruzije](#), br. 7523/10, 18. juna 2020.

[Arrozpide Sarasola i drugi protiv Španije](#), br. 65101/16 i dva druga, 23. oktobar 2018.

[Artsruni protiv Armenije](#) (odl.), br. 41126/13, 30. novembra 2021.

—B—

[Bădescu i drugi protiv Rumunije](#), br. 22198/18 i dva druga, 15. aprila 2025.

[Balsamo protiv San Marina](#), br. 20319/17 i 21414/17, 8. oktobar 2019.

[Başkaya i Okçuoğlu protiv Turske](#) [VV], br. 23536/94 i 24408/94, ESLJP 1999-IV

[Bergmann protiv Njemačke](#), br. 23279/14, 7. januara 2016.

Berland protiv Francuske, br. 42875/10, 3. septembra 2015.
Borcea protiv Rumunije (odl.), br. 55959/14, 22. septembra 2015.
Bosti protiv Italije (odl.), br. 43952/09, 13. novembra 2014.
Bowler International Unit protiv Francuske, br. 1946/06, 23. jula 2009.
Brown protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 38644/97, 24. novembra 1998.

—C—

C.G. i drugi protiv Bugarske (odl.), br. 1365/07, 13. marta 2007.
C.R. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 22. novembra 1995, Serija Abr. 335-C
Camilleri protiv Malte, br. 42931/10, 22. januara 2013.
Cantoni protiv Francuske, 15. novembra 1996, Izveštaji o presudama i odlukama 1996-V
Çelikateş i drugi protiv Turske (odl.), br. 45824/99, 7. novembra 2000.
Cesarano protiv Italije, 71250/16, 17. oktobar 2024.
Chauvy i drugi protiv Francuske (odl.), br. 64915/01, 23. septembra 2003.
Ciok protiv Poljske (odl.), br. 498/10, 23. oktobar 2012.
Coëme i drugi protiv Belgije, br. 32492/96 i četiri drugih, ESLJP 2000-VII
Contrada protiv Italije (br. 3), br. 66655/13, 14 april 2015.
Custers, Deveaux i Turk protiv Danske (odl.), br. 11843/03 i dva druga, 9. maja 2006.

—D—

Dallas protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 38395/12, 11. februar 2016.
Delbos i drugi protiv Francuske, br. 60819/00, ESLJP 2004-IX
Delga protiv Francuske, br. 38998/20, 9. marta 2024.
Del Río Prada protiv Španije [VV], br. 42750/09, ESLJP 2013.
Dragotoni i Militaru-Pidhorni protiv Rumunije, br. 77193/01 i 77196/01, 24. maja 2007.

—E—

Ecer i Zeyrek protiv Turske, br. 29295/95 i 29363/95, ESLJP 2001-II
Engel i drugi protiv Nizozemske, 8. juna 1976, Serija A br. 22

—G—

G. protiv Francuske, 27. septembra 1995, Serija A br. 325-B
G.I.E.M. S.R.L. i drugi protiv Italije (meritum) [VV], br. 1828/06 i dva druga, 28. juna 2018.
Gabarri Moreno protiv Španije, br. 68066/01, 22. jula 2003.
Galan protiv Italije (odl.), br. 63772/16, 18. maja 2021.
Gardel protiv Francuske, br. 16428/05, ESLJP 2009.
Garofalo i drugi protiv Italije (odl.), 47269/18 i još 3, 21. januara 2025.
Georgouleas i Nestoras protiv Grčke, br. 44612/13 i 45831/13, 28. maja 2020.
Gestur Jónsson i Ragnar Halldór Hall protiv Islanda [VV], br. 68273/14 i 68271/14, 22. decembra 2020.
Giza protiv Poljske, br. 48242/06, 13. jula 2010.
Glien protiv Njemačke, br. 7345/12, 28. novembra 2013.
Göktan protiv Francuske, br. 33402/96, ESLJP 2002-V
Gouarré Patte protiv Andore, br. 33427/10, 12. januar 2016.

Grava protiv Italije, br. 43522/98, 10. jula 2003.

Gurguchiani protiv Španije, br. 16012/06, 15. decembra 2009.

—H—

Haïoun protiv Francuske (odl.), br. 70749/01, 7. septembra 2004.

Hakkar protiv Francuske (odl.), br. 43580/04, 7. aprila 2009.

Hogben protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 11653/85, Odluka Komisije od 3. marta 1986, Odluke i izvještaji 46

Hummatov protiv Azerbejdžana (odl.), br. 9852/03 i 13413/04, 18. maja 2006.

—I—

Ilseher protiv Njemačke [VV], br. 10211/12 i 27505/14, 4. decembra 2018.

—J—

Jamil protiv Francuske, 8. juna 1995, Serija A br. 317-B

Jasutis i Šimaitis protiv Litvanije, br. 28186/19 i 29092/19, 12. decembra 2023.

Jendrowiak protiv Njemačke, br. 30060/04, 14. aprila 2011.

Jidic protiv Rumunije, br. 45776/16, 18. februara 2020.

Jobe protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 48278/09, 14. juna 2011.

Jorgic protiv Njemačke, br. 74613/01, ESLJP 2007-III

Jussila protiv Finske [VV], br. 73053/01, ESLJP 2006-XIV

—K—

K.-H.W. protiv Njemačke [VV], br. 37201/97, ESLJP 2001-II

K.A. i A.D. protiv Belgije, br. 42758/98 i 45558/99, 17. februara 2005.

Kafkaris protiv Kipra [VV], br. 21906/04, ESLJP 2008

Kadusic protiv Švajcarske, br. 43977/13, 9. januara 2018.

Khodorkovskiy i Lebedev protiv Rusije, br. 11082/06 i 13772/05, 25. jula 2013.

Kokkinakis protiv Grčke, 25. maja 1993, Serija A br. 260-A

Kolk i Kislyiy protiv Estonije (odl.), br. 23052/04 i 24018/04, 17. januara 2006.

Kononov protiv Latvije [VV], br. 36376/04, ESLJP 2010

Koprivnikar protiv Slovenije, br. 67503/13, 24. januara 2017.

Korbely protiv Mađarske [VV], br. 9174/02, ESLJP 2008

Kotlyar protiv Rusije, br. 38825/16 i dva druga, 12. jula 2022.

Kuolelis, Bartosevicius i Burokevicius protiv Litvanije, br. 74357/01 i dva druga, 19. februara 2008.

Kupinsky protiv Ukrajine, br. 5084/18, 10. novembra 2022.

—L—

Lawless protiv Irske (br. 3), 1. jula 1961, Serija A br. 3

Liivik protiv Estonije, br. 12157/05, 25. juna 2009.

Longo protiv Italije (odl.), br. 35780/18, 27. avgusta 2024.

Lukanov protiv Bugarske, br. 21915/93, Odluka Komisije od 12. januara 1995, Odluke i Izvještaji 80

—M—

M. protiv Njemačke, br. 19359/04, ESLJP 2009
Maaouia protiv Francuske [VV], br. 39652/98, ESLJP 2000-X
Maktouf i Damjanović protiv Bosne i Hercegovine [VV], br. 2312/08 i 34179/08, ESLJP 2013.
Milanković protiv Hrvatske, br. 33351/20, 20. januara 2022.
Monaco protiv Italije (odl.), br. 34376/13, 8. decembra 2015.
Montcornet de Caumont protiv Francuske (odl.), br. 59290/00, ESLJP 2003-VII
Morabito protiv Italije (odl.), br. 58572/00, 7. juna 2005.
Mørck Jensen protiv Danske, br. 60785/19, 18. oktobar 2022.
Mucci protiv Italije, br. 33632/96, Odluka Komisije od 4. marta 1998.

—N—

Navalnyye protiv Rusije, br. 101/15, 17. oktobar 2017.
Norman protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 41387/17, 6. jula 2021.

—O—

O'Carroll protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 35557/03, 15. marta 2005.
Öcalan protiv Turske (br. 2), br. 19681/92, 5. juna 2001.
Ooms protiv Francuske (odl.), br. 38126/06, 25. septembra 2009.
Orlen Lietuva Ltd. protiv Litvanije, br. 45849/13, 29. januara 2019.
Ould Dah protiv Francuske (odl.), br. 13113/03, ESLJP 2009

—P—

Paksas protiv Litvanije [VV], br. 34932/04, ESLJP 2011
Pantolon protiv Hrvatske, br. 2953/14, 19. novembra 2020.
Parmak i Bakır protiv Turske, br. 22429/07 i 25195/07, 3. decembra 2019.
Payet protiv Francuske, br. 19606/08, 20. januara 2011.
Penart protiv Estonije (odl.), br. 14685/04, 24. januara 2016.
Perinçek protiv Švajcarske [VV], br. 27510/08, ESLJP 2015
Pessino protiv Francuske, br. 40403/02, 10. oktobar 2006.
Platini protiv Švajcarske (odl.), br. 526/18, 11. februara 2020.
Plechkov protiv Rumunije, br. 1660/03, 16. septembra 2014.
Polednová protiv Češke Republike, br. 2615/10, 21. juna 2011.
Porsenna protiv Malea (odl.), br. 1109/16, 22. januara 2019.
Previti protiv Italije (odl.), br. 1845/08, 12. februara 2013.
Puhk protiv Estonije, br. 55103/00, 10. februara 2004.

—R—

Radio France i drugi protiv Francuske, br. 53984/00, ESLJP 2004-II
Raimondo protiv Italije, 22. februara 1994, Serija A br. 281-A
Renna protiv Francuske, br. 32809/96, Odluka Komisije 26. februara 1997.
Rohlena protiv Češke Republike [VV], br. 59552/08, ESLJP 2015
Rola protiv Slovenije, br. 12096/14 i 39335/16, 4. juna 2019.

Ruban protiv Ukrajine, br. 8927/11, 12. jula 2016.

—S—

Saakashvili protiv Gruzije, br. 6232/20 i 22394/20, 23. maja 2024.
Sacharuk protiv Litvanije, br. 39300/18, 23. aprila 2024.
S.W. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 22. novembra 1995, Serija A br. 335-B
Sergueï Zolotukhin protiv Rusije [VV], br. 14939/03, ESLJP 2009
Scoppola protiv Italije (br. 2) [VV], br. 10249/03, 17. septembra 2009.
Scozzari i Giunta protiv Italije [VV], br. 39221/98 i 41963/98, ESLJP 2000-VIII
Sidabras i Džiautas protiv Litvanije (odl.), br. 55480/00 i 59330/00, 1. jula 2003.
Šimšić protiv Bosne i Hercegovine (odl.), br. 51552/10, 10. aprila 2012.
Sobaci protiv Turske, br. 26733/02, 29. novembra 2007.
Société Oxygène Plus protiv Francuske (odl.), br. 76959/11, 17. maja 2016.
Soros protiv Francuske, br. 50425/06, 6. oktobar 2011.
Stepanenko i Ososkalo protiv Ukrajine (odl.), br. 31430/09 i 29104/11, 14. januara 2014.
Stoica protiv Francuske (odl.), br. 46535/08, 20. aprila 2010.
Streletz, Kessler i Krenz protiv Njemačke [VV], br. 34044/96 i dva druga, ESLJP 2001-II
Sud Fondi srl i drugi protiv Italije (odl.), br. 75909/01, 30. avgusta 2007.
Sud Fondi srl i drugi protiv Italije, br. 75909/01, 20. januara 2009.
Szabó protiv Švedske (odl.), br. 28578/03, ESLJP 2006-VIII

—T—

Tess protiv Latvije (odl.), br. 19363/05, 4. januara 2008.
Timofeyev i Postupkin protiv Rusije, br. 45431/14 i 22769/15, 19. januara 2021.
Total S.A. i Vitol S.A. protiv Francuske, br. 34634/18 i 43546/18, 12. oktobar 2023.
Tristan protiv Moldavije, br. 13451/15, 4. jula 2023.

—U—

Ulemek protiv Srbije (odl.), br. 41680/13, 2. februara 2021.
Uttley protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 36946/03, 29. novembra 2005.

—V—

Valico SLR protiv Italije (odl.), br. 70074/01, 21. marta 2006.
Van Anraat protiv Nizozemske (odl.), br. 65389/09, 6. jula 2006.
Van der Velden protiv Nizozemske (odl.), br. 29514/05, ESLJP 2006-XV
Varvara protiv Italije, br. 17475/09, 29. oktobar 2013.
Vasiliauskas protiv Litvanije [VV], br. 35343/05, ESLJP 2015
Veeber protiv Estonije (br. 2), br. 45771/99, ESLJP 2003-I
Vikulov i drugi protiv Latvije (odl.), br. 16870/03, 23. marta 2004.
Vinter i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva [VV], br. 66069/09 i dva druga, ESLJP 2013.

—W—

W.A. protiv Švajcarske, br. 38958/16, 2. novembra 2021.

Welch protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 9. februara 1995, Serija Abr. 307-A

—X—

X protiv Nizozemske, br. 7512/76, Odluka Komisije od 6. jula 1976, Odluke i Izvještaji 6

—Y—

Yildirim protiv Italije (odl.), br. 38602/02, ESLJP 2003-IV

Yüksel Yalçinkaya protiv Turske [VV], br. 15669/20, 26. septembra 2023.

—Z—

Žaja protiv Hrvatske, br. 37462/09, 4. oktobar 2016.